

CHRISTINE DE PIZAN

SENMIDDELALDERENS KØNSOPFATTELSE I DEBATTEN OM ROSEROMANEN

SPECIALEAFHANDLING AF ANDREA MADSBØLL MØLLER
HISTORIE, ROSKILDE UNIVERSITET
VEJLEDER: MIA MÜNSTER-SWENDSEN
22. JUNI 2020

Roskilde Universitet

Titelblad

Christine de Pizan

Senmiddelalderens kønsopfattelser i debatten om Roseromanen

Specialeafhandling af Andrea Madsbøll Møller.

Speciale kontraktnummer: 5482

Studienummer: 48926

22. Juni 2020

Vejleder: Mia Münster-Swendsen

Historie, Roskilde Universitet

30 ECTS

Forside illustration:

Christine de Pizan instruerer fire mænd

Fundet i: *The Queen's Manuscript*, ca. 1410–1414.

London, British Library, Harley MS 4431, f.259v

Billedet er ikke beskyttet af copyright og er hentet d. 18-06-2020 fra:

https://free-images.com/display/christine_de_pisan_cathedra.html

Specialets omfang

Antal anslag inkl. mellemrum: 179.565

Antal normalsider: 74,8

Yderligere kontaktinformation

Mail: andremo@ruc.dk eller andrea_madsboell@hotmail.com

Mobil: +4550531177

Abstract

The aim of this thesis is to examine the different perceptions of gender, which is represented in the debate over of the *Romance of the Rose* in 1401. Special focus regarding this, will be placed upon the position of Christine de Pizan within the debate. The analysis, which is mainly based on a series of letters published either right before the debate or within it, examines the different medieval gender ideals, specifically the ones which is presented by Christine. The analysis likewise studies her male debaters' perceptions of gender. In addition to this, the analysis examines how the different perceptions of gender and gender ideals influences the position of Christine within the debate. The conclusion was, that Christine has very specific ideals, regarding the different genders. Both genders are of equal worth but are placed within the patriarchal social structure. The distribution of the roles within the gender is not equal in terms of for instance education. It was likewise determined, that Christine is capable of balancing on the edge between the medieval perceptions of the male and female gender, which results in her threatening the masculinity of her opposing debaters. This has an impact on Christine's position within the debate, as she is not truly viewed as an equal opponent.

Indhold

Titelblad.....	1
Forside illustration:.....	1
Specialets omfang.....	1
Yderligere kontaktinformation	1
Abstract	2
Indhold.....	3
Problemfelt	5
Historiografi	8
Baggrund for Christine de Pizan	18
Biografi.....	18
Det politiske og kulturelle landskab	19
Christine de Pizans liv	20
Roseromanen	27
Debattens nøglepersoner	28
Jean de Montreuil	28
Gontier Col.....	29
Pierre Col.....	29
Jean Gerson	29
Debatten om Roseromanen.....	30
Analysen af udvalgte kilder i <i>Debate of the Romance of the Rose</i>	33
Christine de Pizan om kønsidealene.....	33
Brev nr. 1: From Christine de Pizan, The God of Love's Letter (L'epistre au dieu d'amours), D. 01. Maj 1399.	33
Brev nr. 2: From Christine de Pizan, Moral Teachings (Les Enseignemens Moraux, 1399 or 1402?)...	40
Christine de Pizans argumentation for validiteten af sine pointer	46
Brev nr. 5: Christine de Pizan to Jean de Montreuil (Juni-Juli, 1401)	46
De mandlige moddebattørers kritik og svar til Christine de Pizan.....	50
Brev nr. 13: Gontier Col to Christine de Pizan (September 13, 1401)	50
Brev nr. 14: Gontier Col to Christine de Pizan (September 15, 1401).....	52
Christine de Pizans modsvar	56
Brev nr. 15: Christine de Pizan to Gontier Col (Late September 1401).....	56
De mandlige moddebattørers omtale af Christine de Pizan til hinanden.....	59
Brev nr. 19: Jean de Montreuil to a Great Poet (Eustache Deschamps or Honoré Bovet?) (Either February/March or July/August 1402)	59
Konklusion	63

Litteraturliste	67
Kilder	67
Baggrundsmateriale	67
Internetsider	69

Problemfelt

Relevansen omhandlende bemærkelsesværdige kvinder i middelalderen dukker til stadighed op i både forskning og populærkulturen. Et eksempel er *Medieval Lives: Birth, Marriage, Death* af BBC fra 2013. I første episode, der omhandler fødsler og graviditet, nævnes et medicinsk kompendie ved navn *The Trotula*. Dette kompendie skal efter sigende være udarbejdet af en kvinde. Netop det, at en kvinde på dette tidspunkt har bidraget med et af de mest betydningsfulde værker indenfor kvindekønnets medicinhistorie i middelalderen, er fascinerende. Det er i den forbindelse interessen for kvindelige akademikere i senmiddelalderen vækkes og de udvælges som overordnet specialeemne. Fascinationen af de bemærkelsesværdige kvinder, er bygget op omkring de forudindtagede forståelser, der netop omhandler middelalderens samfund og den akademiske verden. Som eksempel kan ideen, om at kvinder ikke nødvendigvis har haft en betydningsfuld rolle indenfor det akademiske miljø og derfor ikke har kunne bidrage til bemærkelsesværdig akademisk udvikling, nævnes. En anden forudindtagede forståelse er, at den middelalderlige akademiske verden er mandsdomineret, og at kvindernes stemmer derfor ikke er at finde heri. Men er det nødvendigvis sandheden? Er det virkelig kun mændene, der kan udrette noget af betydning i senmiddelalderens akademiske kredse? Eller findes der kvinder, som trodser de forudfattede forståelser af kvindens rolle og ideal?

Ved nærmere læsning af artiklen *Kønnet, videnskaben og det akademiske rum* af historieprofessor Mia Münster-Swendsen, der findes i Leonora Christina Skovs *De røde sko: Feminisme nu* fra 2002, bliver relevansen af kvinder indenfor det middelalderlige akademiske miljø yderligere skærpet. Dette skyldes, at artiklen udfolder middelalderens forestilling omkring kønnet, som værende flydende indenfor det akademiske miljø. Med andre ord er det kulturelle køn ikke som sådan fastlåst, det kan overskrides i begge retninger, hvilket vil sige, at kvinder kan blive til mænd og omvendt. Der findes dermed et skel mellem kvinder og kvindeligheden, hvor en kvinde kunne overskride sit køn ved hjælp af sine intellektuelle evner. Overordnet set hersker der en anden kønsopfattelse end den, der findes nu om dage (Münster-Swendsen i Skov, 2002: 264-266). Denne anderledes kønsopfattelse er ligeledes med til at forstærke relevansen af kvindelige akademikere i specialet. For hvis kønnet er flydende, bliver begavede kvinder så anset som mænd? Hvor går grænsen mellem en mand og en intellektuel kvinde?

Blandt middelalderens vigtige kvinder kan f.eks. nævnes abbedissen Hildegard von Bingen og forfatterinden Christine de Pizan. Sidstnævnte er fokus som overordnet casestudy for specialet. Først og fremmest er det relevant at pointere, at Christine langt fra er den første kvindelige forfatter inden

for den franske litterære tradition, der fungerer som en form for afgrænsende ramme for specialet. Der findes andre bemærkelsesværdige kvinder, som retmæssigt er sande pionere indenfor dette felt, så som poeten Marie de France eller nonnen Clemence af Barking (Hult, 2010: 1). Christine de Pizan er dog ekstra interessant grundet hendes medvirken i en af de mest velkendte litterære debatter fra senmiddelalderen, kendt som debatten om *Roseromanen* fra 1401. En debat, hvor en kvindes aktive deltagelse ikke just synes tænkelig grundet de forudindtagede meninger, der findes omhandlede middelalderens kønsopfattelser, -rollefordelinger, kvinder og litterære miljø. Christine afviger fra normen ved, at hun ikke alene indleder denne offentlige debat, men specifikt markerer sig som kvinde i et ellers mandsdomineret univers (Ibid.). Hendes medvirken i debatten er derfor på mange måder mere end blot en protest imod det, som Christine anser for at være misogyni i *Roseromanen*. Det er ligeledes et direkte modangreb mod det intellektuelle etablissement, hvis opfattelse af kvinder har været med til at begrænse kvindens mulighed for at tage sin egen position op til debat (Ibid.). Det er dog en smule paradoksalt, at mænd i en mandsdomineret kultur føler sig truet af kvinder. Ifølge Mia Münster-Swendsen er dette dog tilfældet indenfor højmiddelalderens intellektuelle miljø (Münster-Swendsen i Skov, 2002: 267). Heri er det ikke nok at være født med de fysiske kendetegn ved hankønnet, eftersom disse nødvendigvis ikke er ensbetydende med, at manden automatisk besidder maskulinitet. Maskuliniteten er på mange måde bundet sådan sammen, at ridderskabets fysisk prægede egenskaber på dette tidspunkt stemmer fint overens med det mandlige ideal. Magt og maskulinitet er nært forbundne på dette tidspunkt. Klerkenes maskulinitet derimod kan på mange måder anses som værende mere tvetydig, eftersom denne maskulinitet ikke har samme fysisk krævende gerninger til at støtte op om sig. Münster-Swendsen påpeger, at klerkene derfor er nødsaget til aktivt at tage afstand til det kvindelige og i sidste ende kvinden, ellers risikerer hans maskulinitet at blive truet (Ibid.) Kønskategoriene er ligeledes usikre og diskuteres derfor mere indædt i denne periode, hvilket leder til, at der kommer en opblomstring af kvindefjendske tendenser, især indenfor litteraturen. Det er netop denne kvindefjendskhed, som Christine de Pizan kritiserer i *Roseromanen*, og som er med til at starte debatten. En anden måde, hvorpå Christine skiller sig ud, er, at hun formår at skabe en offentlig kontakt til flere prominente personer indenfor det intellektuelle etablissement. Christine udveksler flere kritiske breve med to af Frankrigs royale ministre, Jean de Montreuil og Gontier Col. Hun modtager endda opbakning omkring sin kritiks argumentation af Jean Gerson, der på dette tidspunkt er en af Europas førende teologer. Christine formår dermed at indtage en unik position i debatten, og netop denne position gør hende interessant. For hvilken position er det Christine indtager? Indtager hun denne position som en kvinde, hvor hun angriber det mandligt

etablissement ved hjælp af sin egen kvindelige stemme? Eller adopterer hun en mandlig stemme og indgår på den måde i en dialog med hendes gejstlige modstandere? Formår hun eventuelt at balancere på grænsen mellem kønsopfattelserne? Hvilke kønsopfattelser og -idealer fremlægger Christine de Pizan selv i debatten, og hvilken argumentation kommer hun med? Samt hvilken rolle spiller kønnet og kønsopfattelserne overordnet i debatten?

Disse problemstillinger bliver søgt besvaret gennem specialets fokus, der er **at undersøge senmiddelalderens kønsopfattelser, som de kommer til udtryk i debatten om *Roseromanen* med særligt fokus på Christine de Pizans position i debatten.**

Historiografi

Dette speciale ønsker at se nærmere på senmiddelalderens kønsopfattelser, som de kommer til udtryk i debatten om *Roseromanen* med særligt fokus på Christine de Pizans position i denne debat. Specialet har med andre ord sine rødder i kvindehistorien. Ikke alene, fordi specialet søger at synliggøre en bemærkelsesværdig og interessant kvinde, akkurat som kvindehistorikerne gjorde det i især 1980'erne, men også fordi specialet søger, at se nærmere på senmiddelalderens kønsopfattelser og den betydning, disse må have haft for denne kvinde specifikt. Specialet undersøger dermed kønnets betydning, og benytter det som et analytisk redskab. Et redskab, der gerne skal uddybe, hvilke kønsopfattelser der hersker blandt senmiddelalderens adel og hvordan disse udtrykkes i denne litterære debat, samt hvilken position en kvinde kan indtage i denne. Specialet læner sig dermed ligeledes op ad 1990'ernes kvindehistorie, hvor køn som begreb først og fremmest omfatter viden om kønnene og begreber som mandlighed og kvindelighed historiseres (Lit.: HP1). Specialet er dog langt fra ene om at undersøge henholdsvis Christine de Pizan eller selve debatten om *Roseromanen*. David F. Hult, der er professor i fransk middelalder litteratur ved Berkeley Universitet i Californien, er blandt de historikere, som har undersøgt debatten om *Roseromanen*. Han er derfor en af de primære forskere, som specialet læner sig op ad. En anden historiker, som specialet ligeledes benytter, er Charity Cannon Willard. Willard har en doktorgrad i romantikfilosofi fra Harvard Universitet og anses for at være en internationalt anerkendt autoritet, når det kommer til Christine de Pizan og Christines værker. Willard bliver derfor især benyttet i det biografiske afsnit omhandlende Christine. Willard er absolut heller ikke alene om at have beskæftiget sig med Christine. Eftersom Christine anses for at være en af de første feminister, har utallige kvindehistorikere taget hende til sig og benyttet hendes værker som blandt andet kilder i deres egne undersøgelser af middelalderens kvinder og kvindekøn. Christine selv tilbyder nemlig et interessant indblik i senmiddelalderen, dens kønsopfattelser og det adelige lærde samfund.

I 1405 udgiver den italienske humanist og forfatter, Christine de Pizan, værket *The Book of the City of Ladies* (*Le livre de la cite des dames*). Dette gør hun i et forsøg på at modbevise samtidens kvindehadiske litteratur. Værket anses i dag for at være et af de første feministiske værker inden for den vestlige tradition. Christine bygger værket op omkring fortidens storslåede kvinder, såsom Clothilda, der bringer kristendommen til frankerne eller jomfru Maria og andre bemærkelsesværdige kvindelige helgener. Christine bruger dermed kvindernes historie og deres bedrifter til at modbevise den kritik, som kvindekønnet får i senmiddelalderen. Målet med hendes værk er derfor ikke kun at

slå kritikken af ordentlige kvinder ned, men ligeledes at inspirere samtidens kvinder. Feministisk historie bliver derved i Christine de Pizans hænder ikke alene et redskab til at fejre fortidens kvinder og deres gerninger, men ligeså et redskab til at modbevise den kvindehadiske kritik kvinderne møder samt en opfordring til, at kvinderne forbedrer dem selv (Bennett, 2016: 6).

Nu om stunder vil Christine de Pizans værk *The Book of the City of Ladies* (*Le livre de la cite des dames*) næppe blive anset som et ideelt eksempel på feministisk historie grundet dens elitære perspektiver og tone. Men med værket og debatten om *Roseromanen* fra 1401, formår Christine at indlede den feministiske historiske tradition, som den dag i dag stadig holder ved. Det er dog en tradition, der har haft både fremgang og tilbagegang op gennem tiderne.

I 1929 udgiver Virginia Woolf *A Room of One's Own*, hvori hun påpeger, at:

“Perhaps now it would be better to give up seeking for the truth, and receiving on one's head an avalanche of opinion hot as lava, discoloured as dish-water. It would be better to draw the curtains; to shut out distractions; to light the lamp; to narrow the inquiry and to ask the historian, who records not opinions but facts, to describe under what conditions women lived, not throughout the ages, but in England, say in the time of Elizabeth [Virginia Woolf]”

(Hanawalt, 1987: 1).

Det er tydeligt, at Virginia Woolf er frustreret over manglen på historiske faktuelle beskrivelser af kvinder, deres vilkår og levevis. Interessen for kvindens historie er langsomt ved at fortage sig på dette tidspunkt, hvilket resulterer i, at kvinderne og deres bedrifter begynder at forsvinde fra historiebøgerne. Førhen, omkring slutningen af det tyvende århundrede, er det kvindernes historiske vilkår, der er af stor interesse. Især oprindelsen af kvindernes juridiske position i middelalderen er en af de undersøgelsespunkter, som historikerne ønsker at studere nærmere (Ibid). Det er først 50 år efter, at Woolf giver udtryk for sin irritation, at studiet omhandlende kvindernes historie for alvor begynder at opnå popularitet. Selve fascinationen ved kvinden som historisk forskningsemne bliver vakt i takt med, at de politiske bekymringer angående kvinders rettigheder for alvor indtræffer i samfundet. Disse bekymringer indtræffer samtidigt med, at de historiografiske traditioner begynder at opfordre til yderligere undersøgelser af fortidens sociale klasser og hverdagsliv. Den sidste fjerdedel af det tyvende århundrede bliver derved vidne til en forøget produktion af vigtige værker omhandlende middelalderens kvinder (Ibid.: 1-2).

De tidligste historikere inden for kvindehistorien skriver oftest om autoritære og indflydelsesrige kvinder. Dette er et forsøg på at udbedre den mangel af kvinder, der findes i de historiske optegnelser. En af disse historikere er antikvaren og forfatteren Thomas Wright, der i 1869 dedikerer sit værk *Womankind in Western Europe from the Earliest Times to the Seventeenth Century* til de sociale studier af kvinder gennem tiden. Wrights mål er ikke at beskrive kvinders karakter eller rettigheder, men at male et mere sandfærdigt historisk billede af fortiden samt at undgå fremlæggelsen af spekulative synspunkter i processen. Beskrivelsen af kvinderne er derfor ikke nødvendigvis en fremhævelse af dem, men et redskab til at beskrive selve fortiden, som den var. Ifølge den amerikanske historiker Barbara Hanawalt, er Wrights tilgang til studiet unikt. Dette skyldes, at Wright selv påpeger, at han ikke er: "[...] aware that any writer has previously attempted otherwise than very briefly to give a picture of women's life in a feudal castle, yet it is that which has contributed probably more than anything else to the formation of her character in modern society" (Wright i Hanawalt, 1987: 5).

Socialhistorikeren og kvinderettighedsaktivisten Georgiana Hill udgiver i 1896 værket *Woman in English Life from Medieval to Modern times*. I dette værk belyser Hill kvindens plads i den vestlige historie. Det feudale samfund har, ifølge Hill, en overordnet undertrykkende effekt på kvinder, især dem af en lavere social status. For kvinder af en højere rang, kan feudalismen tilbyde visse former for fordele, men for kvinder af laverestående social status er disse fordele ikke lige så prominente (Hill, 1896: ix). Bedrestillede kvinder får i det feudale samfund på sin vis en ophøjet status indenfor det domestiske liv. Hvor hun førhen befinder sig i et stadie af undertvingelse, får kvinden nu mulighed for at udvise en vis form for selvstændig autoritet. Gennem sin position som hustru opnår kvinden en fremgang, hun ikke har før feudalismen. Dette skyldes, at mens manden drager i krig og da dette er jævnlige, falder mange af hans pligter oftest til hans hustru. Disse pligter er med til at give kvinden respekt og værdighed samt en grad af handlefrihed. Forbedringen er dog ikke særlig mærkbar blandt de lavere klasser, fordi kvinder uden titel, velstand og rang oftest stadig er underlagt de resterende mænd i deres familie på dette tidspunkt. Feudalismen byder derfor ikke på en mulighed for uafhængighed for kvinder, der ikke er født ind i velstand (Ibid.: 28-29).

Fokusset på de betydningsfulde kvinder leder til en ide om, at middelalderens Europa er en gylden tid for kvinder generelt. Dette skyldtes opdagelsen af, at middelalderens bedrestillede kvinder har nydt godt af fordele, som moderne kvinder ikke på samme måde har. Der er derfor i slutningen af det nittende og starten af det tyvende århundrede ingen voldsom interesse for nærmere studier af de begrænsninger, som fortidens kvinder mødte. Forestillinger om patriarkat og misogyni er

fuldstændigt fraværende og sandsynligvis end ikke overvejet på dette tidspunkt (Reider, 2012: 2). Først omkring midten af det tyvende århundrede begynder ideen om middelalderen som en gylden æra for kvinder at blive udfordret. Historikerne begynder at se på kvindens position i middelalderen som mere end blot en succeshistorie, men ligeledes som en historie omhandlende kvindernes fald. Fokuset forbliver dog stadig mere fastholdt ved selve dokumenteringen af begivenhederne end på selve undersøgelserne af den bagvedliggende mentalitet. Der bliver dermed ikke besluttet givet en forklaring på kvindernes fald, blot at denne har fundet sted (Ibid.).

I 1955 udgiver Betty Bandel, der er professor i engelsk ved Vermont Universitet, en artikel i *Journal of the History and Ideas*. I denne artikel fremhæver hun de forandringer i sprogbruget omhandlende de heroiske og politisk aktive kvinder, der blev introduceret i tiende og ellefte århundredes engelske beretninger. Ifølge Bandel bliver kvinder beskrevet som politisk styrende i de tidlige middelalderlige fortællinger. Denne form for adfærd bliver kvinderne dog enten kritiseret for i senere beretninger eller deres repræsentation bliver direkte nægtet. Bandel pointerer blandt andet, at:

“Henry of Huntingdon, writing in the twelfth century, unable to conceive of a widow ruling alone, makes Aethelflaed the daughter of Aethelred, and says that she ruled ‘in the name of Aethelred, her infirm father’. In his chronicle there appear the phrases which were to follow women as if they were their shadows for hundreds of years: ‘for a woman’ she did well; or, ‘she acted like a man’”

(Bandel, 1955: 116).

Betty Bandel dokumenterer dermed ikke kun, at der sker et fald i kvindernes status, men ligeledes at der forefindes en forandring i de mandlige krønikeskrivers holdning til, hvad der udgør en passende kvindelig adfærd. Ifølge Paula Reider, der har en Ph.d. i middelalderhistorie, og er ansat ved Slippery Rock Universitet i Pennsylvania, gør Bandel ikke den store indsats for at forklare sine observationer i sine undersøgelser. Reider mener dog, at Bandels undersøgelser understøtter den nye forestilling omhandlende kønsrollernes forandring med tiden (Reider, 2012: 2).

I takt med, at 1960'erne får en tilstrømning af kampe for kvinders rettigheder blandt de feministiske aktivister, begynder historikere at udarbejde et tydeligere og mindre idealiseret billede af kvindernes fortid. Det er ikke længere alene realiteterne bag kvindernes fald, men ligeledes virkelighedens mentalitet og praksis, der bliver undersøgt nærmere. Hen over 1960 og -70'erne revideres forståelsen af middelalderkvindens historie og:

“In the 1970’s it seemed crystal clear that one of the battlefronts of feminism was women’s history, where feminist – both in the academy and outside it – were reclaiming a lost past in their research, empowering students in their teaching, and using historical insight to inform feminist strategy”

(Bennett, 2006: 1).

Historikerne begynder at undersøge kvindernes gradvise tab af magt og autoritet, der netop begynder i det ellefte århundrede og accelerer mellem det trettende og fjortende århundrede. Dette resulterer i restriktioner for kvinder, der stadig ses i den mere moderne æra (Reider, 2012: 2-3).

1960 og -70’erne er ligeledes en periode, hvor det feministiske sprog begynder at blive skarpere. Ideer om patriarkatet begynder så småt at spire frem indenfor det politiske klima, som et forsøg på at forklare den tidligere undertrykkelse af kvinden. Ligeledes er det i denne periode, at misogyni som en komponent i det middelalderlige samfund bliver identificeret af middelalderhistorikerne (Ibid.: 3). Ifølge Paula Reider bliver misogyni, som begreb oftere brugt i værker, der ønsker at undersøge kvindens position i middelalderen. Historikerne hælder på dette tidspunkt til i et begrænset omfang at benytte begrebet til at beskrive angreb mod kvinder, herunder især de verbale. Reider påpeger, at historieprofessor Suzanne Wemples studier af frankiske middelalderkvinder er et glimrende eksempel på dette. Her benytter Wemple begrebet misogyni til at udpensle de negative beskrivelser, som kvinderne får af de gejstlige forfattere (Ibid.).

Slutningen af 1980’erne byder på forandringer indenfor den politiske scene, den mere konservative bevægelse får mere tiltag og den feministiske møder flere og flere forhindringer. I den akademiske verden anses begreber som patriarkat, som værende politisk ukorrekte, og misogyni bliver blandt historikerne ikke længere kun brugt til at diskutere middelalderens gejstlige litteratur, men ligeledes til at beskrive det direkte kvindehad værkerne indeholder (Ibid.). Ironisk nok, får begrebet misogyni samtidigt en langt bredere betydning. Det tydeligste eksempel på dette kommer ikke fra middelalderhistorikerne, men fra det middelalderlige litterære studie, herunder især de sproglige studier. R. Howard Bloch, der er professor i fransk ved Yale Universitet, udgiver i 1987 artiklen *Medieval Misogyny* i tidsskriftet *Representations*. Heri påstår Bloch, at misogyni og middelalder er ensbetydende termer. Dette begrunder han med, at en af de antagelser, der styrer opfattelsen af middelalderen, netop er tilstedeværelsen af antifeminisme i perioden (Bloch, 1987: 1). Ifølge Bloch er misogyni en diskurs, der løber som: *”[...] a rich vein throughout the breadth of medieval literature. Like allegory itself, to which [...] it is peculiarly attracted, antifeminism is both a genre and a topos,*

or [...] a discourse visible across a broad spectrum of poetic types” (Ibid.). En diskurs, der forbliver vedholdende nok til, at ensartetheden af dens termer fremsætter en vigtig forbindelse mellem middelalderen og mere moderne tider. Denne forbindelse gør, at misogyni er interessant grundet, at de samme termer stadig påvirker, den måde opfattelsen af kvinder forstås i dag.

”*Misogyny is not so much a historical subject as one whose very lack of history is so bound in its effects that any attempt merely to trace the history of women-hating is hopelessly doomed, despite all moral imperative, to naturalize that which it would denounce [...]*” (Ibid.). R. Howard Bloch forsøger ikke at implicere, at der slet ingen forandringer har været i opfattelser af misogyni gennem tiden. Han pointerer, at vedholdenheden af den antifeministiske topos er af stor vigtighed, samt at denne i sig selv giver en mere betydningsfuld tilgang til fænomenet, misogyni (Ibid.: 2).

Et af de helt store nøglepunkter ved de kvindehadske studier er, hvordan dette had genkendes, læses og forstås, hvilket ifølge R. Howard Bloch ikke adskiller sig fundamentalt fra problematikken omkring, hvordan middelalderens litteratur bør læses og forstås (Ibid.: 7). Bloch påpeger ligeledes, at forsøget på at identificere misogyni til en vis grad resulterer i, at en nærmere undersøgelse af stemmen i det litterære værk er nødvendig. Problematikken ligger nemlig i, hvem der snakker, og hvor dennes stemme lokaliseres i værket. En af Blochs teser er, at der eksisterer et paradoks i den middelalderlige litterære historie. Nemlig det at i perioder, hvor kvindehadet tydeligst kommer til udtryk, sættes kvinden ligeledes på en piedestal og dyrkes intenst (Ibid.: 8). Denne dualitet i den høviske tradition er Bloch dog langt fra ene om at pointere. Allerede i 1896 pointerer Georgiana Hill, at:

“[...] chivalry had another side. The pure reverence for woman passed into romantic admiration, into a worship of physical beauty, into mere passion. Woman, from being little less than a saint, became a toy. The teaching of the Church and the spirit of chivalry both acted adversely on the position of woman. By the one she was lowered below the level of humanity, by the other she was raised to an ideal pinnacle, where it was impossible she could remain. The fault was the same in both cases. The priest and the knight removed woman from her natural place into a false position, endowing her with sub-human wickedness and superhuman excellencies”

(Hill, 1896: x-xi).

R. Howard Bloch fremhæver dog, at hans studier adskiller sig fra andre diskussioner ved at se nærmere på: *“[...] the extent to which the practices of medieval hermeneutics and the discourse of*

misogyny are bound up in each other" (Bloch, 1987: 8). R. Howard Blochs artikel *Medieval Misogyny* skaber en del debat indenfor det historiske felt. I 1988 udgiver *Medieval Feminist Newsletter* en samling af kommentarer fra feltets historikere, der omhandler Blochs artikel og pointer. Religion- og historieprofessor ved Duke Universitet i North Carolina Elizabeth A. Clark kritiserer f.eks. Bloch for ikke at kontekstualisere det materiale, han beskæftiger sig med. Ifølge Clark deltager han dermed i selvsamme proces, som han kritiserer, nemlig: "*[...] the essentializing of woman*" (Clark, 1988: 2). Clark kritiserer Bloch for at skøjte hen over de faktorer, der medfører de forskellige sammensætninger af antifeministisk og anti-ægteskabs holdninger i middelalderens litterære værker i modsætning til de patristiske tekster, hvilket Clark pointerer, er: "*[...] to the detriment of a more historically nuanced reading*" (Ibid.: 4). Historiker og professor ved Colorado College, Carol Neel, kritiserer blandt andet R. Howard Bloch for at benytte sig af løst konstrueret argumentation; hun påpeger blandt andet, at: "*The textual examples he [Bloch] chooses span so many centuries as to avoid the question of medieval misogyny's development. Moreover, his concentration on evidence from vernacular, secular works limits the significance of his conclusions for medieval Latin and religious literature*" (Neel, 1988: 13). Neel er ligeledes af den overbevisning, at Blochs artikel falder indenfor den litterære kritiks ansvarsområde, hvilket betyder, at det bør noteres og ikke nødvendigvis bebrejdes, at artiklen har en forsømmelse i dens overvejelse af en inkludering af flere tekster med tværfaglige perspektiver. Engelsk professor Elaine Hansen kritiserer R. Howard Bloch for ikke at have den feministiske litteratur in mente, hvilket resulterer i, at Bloch oftest kommer sent til afgørende anliggender, da han ikke benytter sig af de pointer som den feministiske litteratur fremlægger. Eksempelvis problematiserer Bloch sin første definering af misogyni til en forundring om, hvorvidt skildringen af ordentlige kvinder eller besættelsen af dem kan anses som kvindefjendsk. Førhen lød hans definition af misogyni, som værende den rituelle fordømmelse af kvinder. Hansen pointerer ligeledes, at der er problematikker, indenfor den feministiske læsning af henholdsvis poeten Geoffrey Chaucer eller neurologen og psykoanalytikeren Sigmund Freud, som allerede er grundigt undersøgt på dette tidspunkt. Bloch formår dog, ifølge Hansen, at tilsidesætte denne diskussion, der netop omhandler de udfordringer, disse problematikker udgør for Blochs eget studie (Hansen, 1988: 6).

I 1991 udgiver R. Howard Bloch værket, *Medieval Misogyny and the Invention of Western Romantic Love*, hvori han viderebygger på sin oprindelige tese fra artiklen i 1987. Ligeledes besvarer Bloch noget af den kritik, der fulgte artiklen i 1987. Bloch uddyber eksempelvis misogyni, som værende:

"[...] a speech act [hvori] woman is the subject of the sentence and the predicate a more general term, that effect which dwells in the zone where the use of words produces the

more basic elements of thought – and thought authorizes action, is to make of woman an essence, which, as essence, is eliminated from the historical stage”

(Bloch, 1991: 5).

Dette er ensbetydende med, at modsætningen til misogyni ikke nødvendigvis er en generalisering af mænd eller af kærligheden til kvinder. Det er derimod opfattelsen af kvinder som enkelte individer (Reider, 2012: 4). Paula Rieder pointerer, at R. Howard Blochs ideer ikke fungerer for de litterære lærde, eftersom der forefindes problemer i hans definitioner. Historikere har netop sat spørgsmålstegn ved, hvorvidt middelaldermennesket opfatter sig selv som et individ i stedet for et medlem af en specifik gruppe, og i hvor stort et omfang. Ifølge Reider har enkelte endda foreslået, at opdagelsen af individualismen indvarsles i det tolvte århundrede. Hvorvidt det er tilfældet, er dog diskuterbart (Ibid.). Den moderne opfattelse af individualismen deles med stor sandsynlighed ikke med middelalderens forfattere. Det er derfor ikke overraskende at opdage, at disse forfattere normalvis opfatter kvinder som tilhørende en gruppe på samme facon, som de opfatter samfundet med hensyn til grupper (Ibid.) Reider kritiserer ligeledes Bloch for at gøre misogyni som term ubetinget. Dette gør han ved at definere termen som en hvilken som helst generalisering af kvinder, uanset om denne er negativ eller positiv.

Eftersom R. Howard Bloch har sine rødder i sprogstudierne og ikke er en decideret historiker, synes han villig til at acceptere misogyni som ahistorisk. Ifølge Bloch har misogyni været et konstant element i litteraturen, helt tilbage fra antikken op til de moderne tider. Misogyni bliver derfor en fundamental komponent i den middelalderlige kultur. Hvis man opfatter misogyni på denne måde, mener Paula Reider ikke, at misogyni og patriarkat kan skelnes fra hinanden. På trods af, at Bloch ikke er historiker, og dermed ikke på traditionel historisk vis har beskæftiget sig med den gejstlige litteratur, mener Reider stadig, at han er relevant. Dette skyldes, at Bloch skildrer den opfattelse af misogyni, som mange historikere adopterede omkring 1990'erne. Netop fordi middelalderstudierne er tværfaglige af natur, er mange historikere opmærksomme på Blochs publikationer. Bloch bog *Medieval Misogyny and the Invention of Western Romantic Love* kritiseres af historikerne for dens mangel på historisk analyse og metode. Historikerne udfordrer dog ikke Blochs definitioner eller hans brug af termen misogyni. I 1990'erne benytter middelalderhistorikerne primært misogyni i en bred forståelse, ligesom Bloch, hvori den næsten kommer til at indebære alt, der er negativt indstillet mod kvinder (Ibid.).

Kort tid efter R. Howard Bloch publicerer sin bog, udgiver Jo Ann McNamara, der er professor i kvinde- og religionshistorie, en artikel, hvori hun rekonstruerer det middelalderlige kønssystem. I artiklen definerer McNamara ikke termen misogyni til trods for, at denne er en central del af hendes primære argumenter. I stedet implicerer hun, at misogyni refererer til den generelle negative attitude, som middelalderkvinderne møder især hos de gejstlige. McNamaras argument for gejstlig misogyni bliver netop vigtig for udviklingen af den historiske brug af termen. Hun benytter gejstlig misogyni til beskrivelsen af den generelle mistillid og uvilje middelalderens klerke har overfor kvinder (Ibid.: 5). Ligeledes argumenterer McNamara for, at et af højdepunkterne indenfor det kvindehadiske sprogbrug hos klerkene, indfinder sig i højmiddelalderen fra midten af det ellefte og til midten af det tolvte århundrede. McNamara pointerer blandt andet, at: *“We are so accustomed to thinking of the medieval clergy as violently abusive towards women that we missed the chronological subtlety”* (McNamara, 1994: 8). Hun underbygger dette ved at citere abbed Conrad af Marchtal, der beskriver kvindens dårlighed som værende større end hele jordens samlede ondskab. Giften fra slanger og drager er, ifølge Conrad, desuden nemmere at kurere og overordnet mindre farlig for mænd end hans kendskab til kvinder. Derfor mener Conrad, at kvinder helt bør undgås, som er de giftige dyr, hvis mandens sjæl skal forblive sikker og ren (Ibid.).

Der forefindes dog en problematik i, at middelalderens gejstliges anses som værende negativt indstillet overfor kvinder og denne ligger i, at alle gejstlige på denne måde skæres overens. Jo Ann McNamaras artikel giver egentlig et fint indblik i, at ikke alle gejstliges attitude overfor kvinder nødvendigvis er negativ. Men ved hendes benyttelse af termen gejstlig misogyni i beskrivelsen af et vedvarende element ved middelalderkulturen, kommer McNamara netop til at implicere, at alle gejstlige er fundamentalt kvindehadiske af karakter (Reider, 2012: 5). Der må være en forskel på de attituder og ideer omhandlende kvinder, som primært hersker henholdsvis på landet, hvor præsterne i de små landsbyer rutineligt har kontakt med kvinder, og klostrene, hvor munkene lever i cølibat og unægteligt benytter størstedelen af deres tid på de kristne studier bag klosterets mure. McNamaras artikel lokaliserer dermed et vigtigt skift i de negative attituder overfor kvinder, disse tilkobler hun til 1100-tallets reformer. Nyere studier indenfor dette bekræfter hendes analyse, men går, ifølge Paula Reider, dog samtidigt ind og udfordrer samt redefinerer den.

Maureen Miller, der er professor i historie ved Berkeley Universitet i Californien, opfordrer til en mere nuanceret forståelse af den gejstlige kultur i stedet for at opfatte den som værende udelukkende kvindehadsk, eksklusiv og undertrykkende. Ifølge Paula Reider argumenterer Miller for, at uden en mere dybdegående forståelse af den gejstlige kultur, vil det ikke være muligt at undersøge, hvordan

klerkene agerer og ikke agerer som et udtryk for undertrykkelsen af kvinder. Maureen Miller pointerer, at ved at være yderst opmærksom på forskellene mellem de forskellige former for gejstlige øges den overordnede viden og forståelse. Ligeledes vil en aktiv indsats for netop at undgå en universel anvendelse af misogyni til alle former for antifeminisme samt fastholdelsen af forskellene mellem misogyni og patriarkat, føre til en bedre forståelse af kvindernes historiske positioner (Ibid.: 6).

Det står hermed klart, at den forudgående forskning omhandlende misogyni har resulteret i, at begrebet gennem tiderne har tilpasset sig og formet sig efter de politiske og sociale klimaer. Klimaer, der har været med til at drive historikerne i deres forskning. Begrebet er løbende blevet viderebygget og udfoldet i takt med, at nye studiemæssige vinkler til emnet er blevet introduceret. Dermed er en endelig definition af begrebet misogyni heller ikke fuldt ud opnået endnu, eftersom begrebets betydning er tilbøjelig til at forandre sig alt efter, hvor studiet af kvindernes historiske position ligger.

Paula Reider kommer i slutningen af sin artikel *The Uses and Misuses of Misogyny: A Critical Historiography of the Language of Medieval Women's Oppression* med et citat fra historieprofessoren Judith Bennett:

"[...] the standard definition of misogyny as 'hatred of women' encourages us to underestimate both misogynists and their effects. It is [...] the implication of much feminist research, that misogyny is not the ideology of an extreme few, but rather a pervasive feature of Western culture. In other words, although only a few people might hate women outright, all Westerners share a culture that expresses hatred of women through such means as ridicule, belittlement, and marginalization, and all Western women experience the negative effects of this hatred"

(Bennet i Reider, 2012: 14).

Judith Bennet foreslår ud fra denne brede opfattelse af, at misogyni er en undertrykkende og negativ attitude, som den vestlige verden har påtaget sig, at spørgsmålet omhandlende, hvad misogyni i realiteten er, ikke nødvendigvis kan besvares til fulde. Dette kan være årsagen til, at historikere har undgået studiet af misogyni i sig selv (Reider, 2012: 14). Paula Reider er uenig i dette og argumenterer for, at denne opfattelse af misogyni, som Bennet villigt accepterer, er selve kernen i problematikken. Ifølge Reider bliver studiet af misogyni undgået, fordi synet af det som en distinktiv del af den vestlige kultur er forsvundet. Hun pointerer, at misogyni er blevet en så integreret del af hverdagen, at springen af dens udvikling synes umulig. Reider mener, at der bør ses nærmere på det

undertrykkende sprog. Paula Reider er af den holdning, at seriøse studier omhandlende patriarkatet og misogynien forbedres, hvis brugen af misogyni begrænses til reelt kun at betyde kvindehad og - frygt, samt hvis forskellene mellem misogyni, patriarkat og de forskellige attituder, der muliggør et patriarkalsk samfund, vedligeholdes (Ibid.).

Specialet indskærper ikke eller specificerer de forskellige begreber, såsom misogyni eller patriarkat, indenfor kvindehistorien. Det er ikke målet med specialet. Målet er at give læseren en klar forståelse af, hvordan kønsopfattelserne kommer til udtryk i debatten om *Roseromanen* primært gennem Christine de Pizans position heri. Specialet vurderer dermed ikke, hvorvidt Christine de Pizan er feministisk eller ej. Der kan dog argumenteres for, at hun med sandsynlighed er feministisk for sin tid. I stedet forsøger specialet at belyse de kønsidealiser og -opfattelser, Christine fremlægger i debatten. Netop fordi disse danner fundamentet for diskussionen om, hvorvidt Christine kan anses for at være feminist.

Baggrund for Christine de Pizan

Dette kapitel er tiltænkt, som værende læseren en hjælp til bedre at kunne forstå valget af Christine de Pizan som et eksempel på en akademisk kvinde i senmiddelalderen. Afsnittet uddyber, hvorfor Christine netop er interessant at beskæftige sig med. Dette bliver gjort ved uddybende at redegøre for enkelte overordnede emner. Læseren vil blive introduceret til Christine, hendes liv og den verden, hun beskæftiger sig med i et biografisk afsnit. Ligeledes vil der blive set nærmere på senmiddelalderens akademiske miljø, primært indenfor det franske hof. Slutteligt vil afsnittet se nærmere på den kønsopfattelse, der fandtes på Christines tid indenfor det miljø hun befinder sig i. Kønsopfattelserne er tidligere i problemfeltet blevet kort opridset, tanken er, at Christines biografiske afsnit skal supplere til denne viden. Alle disse informationer, som afsnittet vil fremlægge, tager deres udgangspunkt i Christines egen opvækst og uddannelse. Tanken er at de skal give læseren en ide om, Christines relevans for specialet, hvilken plads kvinderne har indenfor senmiddelalderens akademiske verden, og hvordan denne position eventuelt opnås.

Biografi

Det biografiske afsnit har til sinde at introducere læseren for den kvinde, som specialet beskæftiger sig med. Her vil Christine de Pizans liv blive udfoldet og læseren får indblik i hvilke omstændigheder, der har været med til at forme hende. Afsnittet vil primært benytte sig af Charity Cannon Willard til uddybningen af Christines liv. Willard anses for at være en international autoritet

på Christine og krediteres for at have etableret Christines omdømme i den engelsktalende verden (Lit.: HP2). Hun er derfor relevant at benytte i dette afsnit. Foruden Charity Cannon Willard vil det biografiske afsnit gøre brug af David F. Hult, der er professor i fransk middelalder litteratur ved Berkeley Universitet i Californien. Afsnittet benytter sig af Hult i sine beskrivelser af de overordnede begivenheder, der unægtelig har formet det samfund og den verden, som Christine befinder sig i.

Det politiske og kulturelle landskab

Den verden, Christine de Pizan (1364 - ca. 1430) bliver født ind i, er foruroligende. Det er en verden plaget af barske levevilkår og politiske stridigheder. Tidligere i århundredet udløser en krise omhandlende den franske tronfølge hundredårskrigen, der bliver en af middelalderens største og mest blodige konflikter. Optrapningen til konflikten starter i 1328, da Karl d. 4. af Frankrig dør uden at efterlade sig en arving. Eftersom kutymen byder, at tronen ikke kan overgå til det kvindelige køn, mener den engelske Konge Edvard d. 3., at han har den mest legitime ret til den franske trone, grundet det, at han er barnebarn af Kong Filip d. 4 af Frankrig gennem Filips datter Isabella og dermed er den eneste direkte mandlige arving til den franske trone. Franskmændene afviser dog dette, eftersom den uskrevne kutyme fratager ikke alene kvinderne deres arveret til tronen, men ligeledes deres mandlige afkoms rettigheder. Tronen overgår derfor til Filip af Valois, der er nevø af Kong Filip d. 4. af Frankrig, gennem af Filip d. 4.s yngre bror (Hult, 2010: 5). I årene mellem 1328 og 1337 accepterer England Valois' arvefølge til den franske trone, men da Filip d. 6. af Frankrig begynder at blande sig i Edvard d. 3.'s krig mod Skotland, tillader denne indblanding at Edvard d. 3. kan genvinde kravet om den franske trone. Hundredårskrigen starter dermed i 1337 og er karakteriseret af mange små, korte krige og længere våbenhviler. Mange af krigene bliver udkæmpet i Frankrig, og den franske befolkning lider dermed ikke alene under de franske lejetroppers hærgen og plyndring, men ligeledes under fjendens. I årene mellem 1347-1350 rammes Europa desuden af den sorte død, pesten. Det estimeres, at omkring en tredjedel af befolkningen omkommer grundet sygdommen i denne periode. Ulykken slutter dog ikke i 1350, eftersom pestepidemier efterfølgende fortsætter med at optræde hyppigt, dog oftest med lavere dødelighed end i det første udbrud. Pestepidemierne er med til at give bønderne rettigheder, som de ikke før har haft. De mange forladte gårde og byhuse åbner nemlig op for nye muligheder. Unge bønder får f.eks. mulighed for at få egen jord og mange af de overlevende flytter ind i større og bedre boliger. Manglen på arbejdskraft betyder ligeledes, at de overlevende bønder og håndværkere kan kræve en højere betaling for deres arbejde, eftersom der er konkurrence herom. Jævne folk flytter ligeledes mellem landsdelene for at slå sig ned der, hvor levevilkårene og lønnen er bedst. Dette betyder, at de adelsmænd, hvis formue er baseret i landbrug, har økonomiske

problemer. Foruden uenighederne omhandlende bøndernes krav om bedre lønninger og vilkår, opstår der et andet problem. Pestepidemierne dræner statskassen, hvilket resulterer i en forhøjning af skatter, for at kongen kan imødekomme de udgifter, som kronisk krigstilstand fører med sig. Alt dette fører til frustrationer hos Frankrigs jævne befolkning og oprør er under opsejling. I 1358 opstår det første bondeoprør.

I 1392 begynder Kong Karl d. 6 at vise tegn på sindssyge, og fra det øjeblik er Frankrig i vildrede. Landet bliver styret af kongens onkler, Hertugerne af Bourgogne og Berry. I 1404 overtager Johan den Uforfærdede af Bourgogne sin fars position som fungerende rigsforstander, men bliver i 1407 snigmyrdet grundet rivaliseringen med sin fætter, Hertugen af Orleans. Dette snigmord påbegynder en blodig og hård borgerlig strid, der kommer til at vare flere årtier (Ibid.: 6).

Samtidigt er den litterære og kunstneriske kultur ved begyndelsen af den udvikling, der i dag kaldes for renæssancen. Flere medlemmer af den franske kongefamilie, specielt Karl d. 5., er kendt for at have været en velgører inden for kunst, specielt den litterære kunst. Karl d. 5. har en større bog- og manuskriptsamling, der med dens mange originalt oversatte manuskripter fra latin til fransk, udgør kernen i en af de mest omfattende samlinger i verden (Ibid.: 6-7). På dette tidspunkt genopstår interessen for ridder-prosa og ridderidealene. Kvindernes lovpris samt kærligheden bliver taget op på ny og reformuleret, sandsynligvis i et forsøg på at distrahere fra de politiske stridigheder og sociale bekymringer Frankrig står midt i (Ibid.: 7). Ridderidealene og -prosaens genopstand kan ligeledes skyldes det, at den militære udvikling under hundredårskrigen bevæger sig væk fra den feudale militærform, hvor bønderbefolkningen betaler skat, og selve krigsførelsen bliver udført af ridderskabet. Dette giver dermed mulighed for en romantisering af ridderen og de idealer, der omringer ham gennem litteraturen.

Den verden, Christine de Pizan vokser op i, er dermed præget af samfundsmæssig forandring og skiftende mentaliteter. Forandringer, som unægteligt kan have påvirket det livssyn, Christine må have haft samt været med til forme den plads, som Christine indtager inden for den litterære verden.

Christine de Pizans liv

Ifølge Charity Cannon Willard er Christine de Pizan på mange måder en af middelalderens mest bemærkelsesværdige litterære kvinder, der, uanset hvilken tidsalder hun bliver placeret sig i, vil skille sig ud fra mængden. Hun bliver i en alder af kun 25 år efterladt som enke og søger efterfølgende at forsørge sin familie ved hjælp af sine skrivekundskaber. I en ung alder formår Christine dermed at klare sig gennem umådelige strabadser og opnår endda en navnkundighed, hvilket Willard påpeger,

er en ambition, Christine de Pizan ofte nævner i sine værker (Willard, 1984: 15). Gennem sine litterære værker giver Christine læseren et detaljeret indblik i sit liv og kamp for litterær anerkendelse. Hun formår netop gennem autobiografiske elementer at give læseren et unikt kighul ind til en anden verden. Christine er livlig i beskrivelsen af det samfund, hun befinder sig i og åbner dermed en dør til, hvordan det er som lærd kvinde at vokse op og begå sig ved senmiddelalderens franske hof. En af de kritikere, Christine nu om stunder udsættes for, er, at hun på sin vis satte det franske hof i et lidt for lyserødt lys. Dette kan skyldes den nostalgi, hun eventuelt må have følt ved genkaldelsen af sin barndom ved hoffet. Ifølge Charity Cannon Willard ligger Christine ikke skjul på hendes hengivenhed overfor den franske konge og hans hof i sine tekster. Derudover skal man have in mente at nogle af de fortællinger omhandlende hoffet, som Christine kommer med, er bestilt af fremtrædende personer ved selvsamme hof. Eksempelvis bliver hendes værk *Le Livre des Faits et Bonnes Moeurs du roi Charles V le Sage* fra 1404 bestilt som et hædersværk om Kong Karl d. 5. af broderen Filip den Dristige, hertug af Burgund, hvis ønske det er at lovprise Karl d. 5. som en vis konge, samt tilbyde et generaliseret eksempel på den ideelle hersker til tronarvingen, Ludvig af Guyenne (Lit.: HP3). Dermed vil begivenhederne, som Christine fremhæver i dette værk, have en mere positiv vinkel, der eventuelt kan have farvet fortællingen. Til trods for, at Christine de Pizans fortællinger til tider er farvet, påpeger Willard, at de formår at give et unikt førstepersonsperspektiv ind i det middelalderlige franske hof og samfund, som Christine befinder sig midt i (Willard, 1984: 15).

Christine de Pizans liv begynder ikke i Frankrig. Hun bliver født i Venedig i 1364. Men familien flytter til Paris få år efter. Venedig er i det fjortende århundrede en ekstraordinær by. Byen er styret af et oligarki, hvor den politiske magt ligger hos få personer og familier. De adelsmænd der styrer byen, er primært forretningsmænd, der formår at etablere Venedigs position, som en vigtig handelsby og opbygger derved et handelsimperium der strækker sig fra Mellemøsten til Alperne (Ibid.: 16). Christine udtrykker stor stolthed over sine italienske aner, der, ifølge Charity Cannon Willard, må have været med til at forme hendes syn på livet. Venedig bliver en del af Christines kulturarv gennem de fortællinger hendes far, Tomasso di Benvenuto da Pizzano, kommer med gennem hendes opvækst, for Christine er unægteligt for lille til selv at have egne erindringer om byen. Christines kærlighed til byen skildrer hun blandt andet i *Le livre de la Mutacion de Fortune*, hvori hun beskriver Venedig som værende en rose blandt torne (Ibid.).

Christine de Pizans far kommer fra landsbyen Pizzano lokaliseret lidt udenfor Bologna. Tomasso har læst medicin ved universitetet i Bologna og er gennem disse studier blevet uddannet indenfor astrologi, eftersom himmellegemerne og stjernekonstellationer bliver anset for at vogte over

patientens skæbne, samt forskellige dele af personens krop alt efter årstiderne (Ibid.: 17). På Christine de Pizans tid er Bologna ikke alene et af de store intellektuelle centre i Europa sammen med Paris, men byen er ligeledes et af de vigtigste centre for bogtrykkeri. Det, at have studeret ved Bolognas Universitet, indebærer, at man har gubbet albuer med nogle af samtidens mest intellektuelle og progressive individer. Tomasso har ikke alene studeret ved universitetet, men underviser der endda i astrologi. Den franske specialist i kanonisk ret Jean Andrés, underviser ligeledes ved universitetet og det er dermed muligt, at Tomasso har haft kendskab til Jean Andrés datter, Novella, der angiveligt har haft tilladelse til at afholde forelæsninger. Omend gemt bag en skærm, for ikke at distrahere de mandlige studerende med sin skønhed (Ibid.: 18). Novellas status indenfor det akademiske miljø, kan have påvirket din holdning Tomasso har til kvinder og deres uddannelse. Tomasso forbliver i Bologna indtil 1357, hvorefter han flytter til Venedig.

Omkring 1365 står Tomasso overfor et lukrativt valg, da han bliver tilbudt en stilling som astrolog ved henholdsvis det franske og ungarske hof. Han ender med at vælge den franske konges tilbud og flytter derefter til Paris, hvor han fremover kendes som Thomas de Pizan¹. Tilbuddene skyldes sandsynligvis, at Europas monarker ønsker at have astrologer som rådgivere, samt at det at have studeret og arbejdet ved det præstige fyldte universitet i Bologna, er velanset og prestigefyldt. Få år efter Thomas de Pizan flytter til Paris, sender han i 1368, bud efter sin familie (Ibid.: 20).

Christine de Pizan vokser op i gunstige forhold. Hun udviser fra en tidlig alder interesse og talent for den intellektuelle tænkemåde, hvilket hendes far anerkender og opmuntrer hende til at forfølge. Hans holdning til kvinders uddannelse er meget liberal for den tid, han lever i. Det er dog anerkendt, at unge adelskvinder skal have en vis form for uddannelse, der indebærer, at de kan læse og skrive. På den måde kan de bedre assistere deres mænd og familier med bogføring og korrespondance. Mange unge kvinder lærer at læse ved hjælp af religiøs litteratur, da den spirituelle uddannelse bliver anset for at være den vigtigste. Foruden dette skal veluddannede kvinder også oplæres i at håndtere deres husstand og opfostre deres børn, når de er blevet gift. Denne slags uddannelse får Christine også, eftersom hendes mor er mere konventionel end faren i sine holdninger til kvinders dannelse (Ibid.: 33). Det er ifølge Charity Cannon Willard tydeligt, at morens syn på kvinders dannelse er den mest fremtrædende i Christines opvækst. Den kontakt med de bøger og manuskripter, som er mest indflydelsesrige på Christines senere litterære værker, får hun ikke før efter, hun er blevet enke. Christines uddannelse er dermed bundet i de kønsroller der findes indenfor det patriarkalske samfund.

Tomasso di Benvenuto da Pizzano vil fremover blive kaldet Thomas de Pizan i specialet.

Christine de Pizan er dermed på mange måder litterært selvlært, selvom inspirationen til at udfolde sit intellekt må være kommet fra blandt andet hendes far (Ibid.: 34).

Christine de Pizans familie er grundet farens position velstillet. Hun erindrer med taknemmelighed, at kongen er generøs overfor familien. Hun skriver blandt andet: *"In my youth and childhood, with my parents, I was nourished by his hand [og] The foresight of the good king would not allow any need of his friend's household to go unfulfilled"* (Pizan i Willard, 1984: 23). Foruden et stort stipendium modtager Thomas de Pizan flere ejendomme, heriblandt nogle placeret ved den blomstrende venstre Seinebred, hvor kongen angiveligt foretrækker at opholde sig.

Christine de Pizans kendskab til det franske hof er af en sådan natur, at hun kan beskrive det detaljeret. Hun kan beskrive de daglige aktiviteter og give portrætter af den royale familie, heriblandt kongen og dronningen samt kronprinsen og hans brødre. Hun skriver endda en velanset biografi om Kong Karl d. 5. Christine formår ligeledes at give portrætter af eksotiske ambassadører sendt til Paris af f.eks. Sultanen af Cairo (Ibid.: 24). Foruden personerne ved hoffet må Christine have haft kendskab til de bygninger, som udgør selve paladset. Den del af paladset, som ifølge Charity Cannon Willard har haft mest indflydelse på Christine under hendes opvækst, er: *"[...] the Librairie"*, kongens bog- og manuskriptsamling (Ibid.: 28). Christine beskriver senere hen samlingen som: *"[...] all the most notable volumes that had been compiled by sovereign authors, either of Holy Scriptures, of theology, philosophy, and all the sciences, very well written and richly decorated, always by the best scribes occupied by his order at this work"* (Ibid.).

Charity Cannon Willard påpeger, at dette boglige og lærde miljø med sandsynlighed har været med til at realisere Christine de Pizans senere karriere som forfatter. Det, at Christine er veluddannet og ifølge David F. Hult, har haft adgang til nogle af datidens mest indflydelsesrige tekster, må have givet hende inspiration til og influeret hendes værker (Hult, 2010: 7). Det er dermed ikke utænkeligt, at Christines interesse for den litterære og filosofiske skrivning er blevet vakt i en tidlig alder. Uvist er det dog, hvordan Christine får adgang til kongens bibliotek. Willard postulerer, at eftersom flere af manuskripterne i samlingen menes at komme fra Bologna, og at dette ikke er urealistisk givet byens vigtighed som centrum for bogtrykkeri, kan det tænkes, at Christine far, Thomas de Pizan, har været involveret i udvælgelsen samt anskaffelsen af bibliotekets bøger. Det, at faren eventuelt har fungeret som rådgiver for biblioteket, vil forklare det store kendskab Christine har, ikke alene til selve biblioteket, men ligeledes til kongens arbejdsværelse, der er lokaliseret på etagen ovenover

biblioteket (Willard, 1984: 29-30). Ligeledes kan det begrunde mange af Christines forbindelser, f.eks. hendes kendskab til Paris' generelle miljø indenfor boghandel (Ibid.: 30).

I en alder af kun 15 indgår Christine de Pizan i et arrangeret ægteskab med en ung mand ved navn, Etienne de Castel. Etienne er ni år ældre end Christine og kommer fra en respektabel familie. Han er søn af en embedsmand inden for Kong Karl d. 5.'s hof. Etienne må være universitetsuddannet eftersom han i officielle dokumenter bliver refereret til som Maître Etienne Castel. Titlen Maître implicerer, at individet har været udsat for en vis form for akademisk uddannelse som forberedelse på den retslige træning, der hører sig en notar til. Et erhverv, Etienne har i sin ungdom (Ibid.: 34-35). Samme år som ægteskabet bliver indgået, bliver Etienne udpeget som minister. Dette betyder, at Christine gennem sin mand stadig nyder godt af, hvad det franske hof har at tilbyde. Det, at være minister, som er en livstidsstilling, betyder, at man er i en god position til at opnå kongens gunst, samt at man tilhører den intellektuelle elite i Paris (Ibid.: 35). Selve ægteskabet viser sig at være lykkeligt. Christine omtaler oftest sin mand med hengivenhed og ømhed i sine værker. I løbet af de første ti år af ægteskabet får parret tre børn, en pige ved navn Marie, en søn ved navn Jean og et tredje barn, hvis navn er ukendt. Lykken varer dog ikke ved. I 1380 afgår Kong Karl d. 5 ved døden. Christine beskriver begivenheden således: *"Now was our door opened to misfortune and I, still young, passed through it"* (Ibid.). Karl d. 5.'s død resulterer i en magtkamp om, hvem der skal regere, indtil arveprinsen bliver gammel nok. Dette betyder at mange af de mænd, som har nydt godt af Karl d. 5.'s gunst, ikke længere har samme succes. Det er dermed ikke utænkeligt, at Thomas de Pizans lykke ligeledes aftager. Han forbliver som et medlem af hoffet, men hans indkomst er uregelmæssig og formindsket (Ibid.: 38). Omkring 1387 dør Thomas de Pizan og blot 3 år senere i efteråret 1390, omkommer Etienne, hvilket efterlader Christine som familiens overhoved. Christine er blot 25 år gammel og står nu som alene forsøger for sine 3 børn, sin mor og en niece. Christines brødre, Paolo og Aghinolfo, er efter farens død rejst til Bologna for at opkræve deres arv i Italien, hvilket blandt andet udgør et hus og Thomas' andel af en mølle i Pizzano. Christine har dermed ingen slægtninge i Paris, hun kan søge hjælp hos (Ibid.: 39). Christines personlige problemer stopper dog ikke her, økonomisk står hun nu i en katterpine. Ifølge Charity Cannon Willard føler Christine en del bitterhed, når det kommer til den skik, der nægter kvinder tilstrækkeligt indsigt i deres ægtemænds finansielle anliggender (Ibid.). Siden Christine ikke er ved sin ægtemands side, da han afgår ved døden, har hun ingen reel indsigt i hans finansielle situation. Hun forsøger at indkræve penge, som er hende behørig fra Etiennes ejendomme, men bliver mødt med bedrag og uærlighed. Hun bliver endda bebyrdet med en serie af retssager oven i alt dette. Eksempelvis overgår en af Etiennes ejendomme til kronen ved

hans død, men Christine de Pizan er stadig pålagt at betale lejen for ejendommen. Ifølge Charity Cannon Willard er det højst sandsynligt Christine, der sagsøger i håb om at blive løst fra dette ansvar (Ibid.: 40). Endnu værre er det at pengene, der er blevet sat til side til børnenes fremtid, er investeret hos en handelsmand, der viser sig at være bedragerisk. Willard påviser, at Christine er involveret i retssager ved 4 forskellige retter i Paris. Sammenlagt tager det Christine 14 år og store mængder af penge at frigøre sig fra sin knibe og alligevel er hun ikke helt ude af sine økonomiske problemer (Ibid.). Det er omkring 4 år efter Etiennes død, at Christine begynder at skrive poesi. Det første af hendes digte, der med sikkerhed kan dateres, markerer den femte årsdag for ægtemandens død. Ifølge Willard påstår Christine selv, at hendes litterære karriere begynder i 1399, men det er dog tydeligt, at hun begynder at skrive flere år før og at hendes selv-uddannelse er godt undervejs. I 1402 har Christine skrevet nok poesi til at kunne samle sine digte i en kollektion (Ibid.: 44). For at overleve i årtiet mellem Etiennes død og hendes første større litterære succes, må Christine have haft en anden form for indkomst foruden den arv, hendes mand har efterladt hende. Eftersom selv anerkendte og respekterede forfattere, som f.eks. Geoffrey Chaucer, er ude af stand til at forsørge sig selv og deres familier udelukkende ved hjælp af deres litteratur. De, som ikke er medlem af religiøse ordener, er oftest ansat i en eller anden forstand ved hoffet. Karrierer som disse er dog ikke tilgængelige for kvinder i begyndelsen af det femtende århundrede. Ligeledes foreligger spørgsmålet om, hvordan Christine får adgang til de bøger og manuskripter, der gør hendes selv-uddannelse mulig (Ibid.: 44). Det er tænkeligt, at Christine har haft adgang til det royale bibliotek gennem Gilles Malet, der udover at stå for den daglige drift af biblioteket ligeledes er en af eksekutorerne af hendes fars testamente (Ibid.: 34). Ifølge Willard har Christine sandsynligvis kopieret manuskripter, ikke alene for sig selv, men også for andre. Kopieringen af bøger og manuskripter kan forklare, hvordan Christine skaffer en yderligere indkomst samtidig med, hun kan fremme sin egen uddannelse (Ibid.: 45). Christines kendskab til bogproduktionen tyder ligervis på, at hun med sandsynlighed har haft en stilling som skriver. Stillingen som skriver er tilmed en af de få professioner, som kvinder havde mulighed for at få. Willard påpeger, at der findes fortegnelser fra denne tidsperiode over kvinder, der arbejder som både skrivere og illustratører (Ibid.). Christines bekendtskab til Malet, har foruden adgangen til biblioteket ligeledes hjulpet hende, idet han med stor sandsynlighed har introduceret hende ved Kong Ludvig Valois af Orleans hof. Christines association til hoffet og dets ministre er, ifølge Willard, med til at forklare de bekendtskaber, som Christine har til de mænd, som tager del i debatten over værdierne i *Roseromanen* (Ibid.: 47). Foruden dette åbner introduktionen til Ludvigs hof op for nye bekendtskaber, herunder Jarlen af Salisbury, der i 1398 er i Paris på en diplomatisk mission. Det, at

Christine de Pizans poesi er begyndt at blive velkendt i de indre cirkler ved hoffet, har sandsynligvis også dannet fundament for hendes møde med den engelske adelsmand. Jarlen af Salisbury er ligesom Christine en form for poet og mæcen af litteraturen, hvilket med stor sandsynlighed er begrundelsen for, at Christine ikke tøver med at takke ja til hans tilbud om at tage hendes søn, Jean, med sig tilbage til England som følgesvend til Jarlens egen søn, der kun er lidt yngre end Jean. Charity Cannon Willard påpeger, at Christine antageligt har ment, hun på den måde sikrer sin søns fremtid, fordi Jarlen af Salisbury nyder godt af en gunstig plads ved Kong Rikard d. 2.'s hof (Ibid.: 42-43). Datteren Maries fremtid er mere usikker, eftersom Christine ikke er i stand til at betale den medgift, der følger et respektabelt ægteskab. Men en mulighed byder sig i 1397, sandsynligvis ligeledes gennem Christines bekendtskab til magtfulde venner. Datteren tilbydes at blive medlem af det royale dominikanske kloster ved Poissy, lidt udenfor Paris. Marie følger med sandsynlighed Kong Karl d. 6.'s datter af samme navn, der i en alder af blot 5 år bliver nonne og dermed dedikerer sit liv til religionen i håb om, at dette kan lindre farens sindssyge, der opstår samme år, som datteren bliver født. På det tidspunkt prinsessen bliver nonne, er det kutymen, at kronen forsyner de religiøse samfundsgrupper med medgifter for et vist antal unge kvinder eller adelige børn, der skal følge det royale barn (Ibid.: 43). Christines anden søn findes der ikke meget information om. Han dør nok samtidigt med, at de andre børn forlader reden. Ifølge Willard omtaler Christine sin søn, Jean, som den ældste af hendes to sønner, da han forlader Frankrig, men da han kommer tilbage 3 år senere, påpeger Christine, at døden har efterladt hende med en enkelt søn. Christines yngste søn må dermed være afgået ved døden i løbet af de 3 år, Jean er bortrejst. Christines mor bliver boende hos Christine, det samme gør niecen, indtil Hertugen af Burgundy i 1406 sørger for hendes ægteskabelige medgift (Ibid.).

Ifølge Charity Cannon Willard forklarer Christine de Pizan selv i sit værk *The Mutation of Fortune*, at forandringerne i hendes egen lykke forpligter hende til at 'blive en mand' og påtage sig en mands ansvar. Dette uddyber Christine i *The Book of the Three Virtues*, hvori hun forklarer sin mening med forvandlingen, ved at formane enker om at påtage sig en mands hjerte samt være fast, stærk og vis i deres tilstræbelser efter egne fordele i stedet for at krybe sammen i gråd som en stakkels kvinde (Ibid.: 48). Christine de Pizan har selv intellektet og personligheden til at overkomme sine værste prøvelser og etablere et nyt liv for sig selv.

Roseromanen

Dette afsnit vil kort introducere læseren for *Roseromanen*, herunder hvem der har forfattet den, samt hvornår den er udgivet. Ligeledes vil enkelte væsentlige pointer blive fremhævet. Dette gøres for at læseren får kendskab til, hvad selve debatten, som specialet beskæftiger sig med, drejer sig om. Afsnittet benytter sig primært af David F. Hults bog *Debate of the Romance of the Rose* fra 2010.

Selve *Roseromanen*, som debatten tager sit udgangspunkt i, bliver udgivet mere end hundrede år før Christine de Pizans tid. Værket er et fransk allegorisk digt og er skrevet i en periode, hvor den høviske kærlighed og ridderlighed er på sit højdepunkt. Første del af værket er skrevet af den franske lærde og poet Guillaume de Lorris. Han starter værket i de sene 1230'ere, dog formår han ikke at færdiggøre digtet før sin død omkring 1278 (Lit.: HP4). *Roseromanen* bliver først færdiggjort omkring 40 år efter Guillaumes bortgang af poeten Jean de Meun.

I de tidligere dele af *Roseromanen*, der er skrevet af Guillaume de Lorris, tager narrativet sit udgangspunkt i en drøm, hvor læseren følger protagonisten gennem en førstepersonsfortæller. En forårmorgen spadserer protagonisten, også kaldet Elskeren, langs en flodbred, hvor han nyder, hvad forårsnaturen har at tilbyde i form af dens sanseindtryk. På spadsereturen bliver Elskeren ledt hen til en frodig frugthave, der omgives af en høj mur. Denne have tilhører en gammel adelsmand ved navn Déduit, et gammelt fransk ord for nydelse (Ibid.). Det er i denne have, at Elskeren søger sin flygtige rose, der symboliserer den kvinde, han længes efter. Gennem protagonistens ridderfærd gennem frugthaven i forsøget på at opnå sin rose, uddannes han i kunsten i at bejle. Undervisningen får han af kærlighedens bevingede gud, bedre kendt som Amor eller Eros, og kærlighedsgudinden Venus, der begge står i spidsen af en hær af personificerede kvaliteter, eksempelvis Kærlighed, Jalousi, Fornuft og Skam. Hver allegorisk karakter er et udtryk for en del af Elskerens hengivenhed og sammen giver de et indblik i den romantiske kærligheds psykologi, der ifølge David F. Hult, ligeledes er at finde i samtidens trubadurers poesi. En kærlighed, der koncentrerer sig om Elskerens længsel efter sin kvinde samt de forhindringer, der adskiller ham fra hende. Forhindringer, som enten er at finde i kvinden selv eller hos andre, der ønsker at hindre deres forhold (Hult, 2010: 11).

I de senere dele af *Roseromanen*, der er skrevet af Jean de Meun, ændres tonen i værket. Meun tager en langt mere jordnær og kynisk holdning til forholdet mellem kønnene i virkelighedens verden udenfor de beskyttede mure i nydelsens have. Denne forandring i tonen reflekterer den nye og mere rationalistiske stemning, som fremspirer i den sene del af det trettende århundrede (Lit.: HP4). Den allegoriske karakter Fornuft, spiller kun en lille rolle i Guillaume de Lorris' del af *Roseromanen*, hvor

dens primære funktion er at tøjle Elskerens mest voldsomme passioner. I Jean de Meuns del, bliver Fornuft et talerør for Meuns til tider bidende filosofi, rettet mod en bred vifte af sociale og politiske mål (Ibid.). Disse digressioner Meun kommer med gennem Fornuft, har deres udgangspunkt i de klassiske og middelalderlige latinske forfattere og teologer, f.eks. den romerske digter Ovid fra antikken og den engelske teolog Johannes af Salisbury fra 1100-tallet (Hult, 2010: 11-12).

Roseromanen bliver en stor succes, som dominerer og påvirker det fjortende og femtende århundredes litterære verden. På tidspunktet for selve debatten, som specialet beskæftiger sig med, har Jean de Meun, ifølge David F. Hult, formået at tilegne sig et kult-lignende følge. En af de faktorer, som er med til at fastslå hans popularitet er, at Meun formår at give folk, der ikke er særlig uddannet indenfor latin, adgang til en række af latinske forfattere (Ibid.:12). Hult pointerer, at: *"The personal attention readers lavished on Jean as an author-figure was based upon his immense erudition but also upon his self-presentation, in the course of the narrative, as a cunningly manipulative writer – a factor that would be very much at issue in the debate"* (Ibid.). Jean de Meuns holdninger kommer derved tydeligt til udtryk i hans del af *Roseromanen*.

Debattens nøglepersoner

Dette afsnit vil introducere læseren for mennesker, der sammen med Christine de Pizan, udgør debattens primære nøglepersoner. Dette gøres for, at læseren har en klar forståelse af, hvem det er Christine debatterer med. Vigtigheden i meddebattørernes status har alene noget at sige, når det kommer til, hvilken status Christine selv har og dermed ligeledes, hvilke kønsopfattelser som implicit kommer til udtryk i debatten. Afsnittet læner sig primært op ad Brian Patrick McGuires bog *A Companion to Jean Gerson* fra 2006.

Jean de Montreuil

Jean de Montreuil (1354 – 12. juni 1418) er en af de debattører, hvis brev (Kilde nr. 7) specialet har udvalgt til nærmere undersøgelse af, hvordan Christine de Pizan omtales af de mandlige debattører. Montreuil er provst af Lille, samt en fransk humanistisk forfatter og politiker. Sin uddannelse får han hos Navarre College ved Paris Universitet. I 1390 bliver Montreuil ansat som minister ved den franske Kong Karl d. 6.'s hof. Ligeledes er Montreuil en af de første til at påberåbe sig den salistiske lov, som argumentation imod kvindelig succession af kongedømmerne. Han benytter blandt andet dette til at argumentere imod Henrik d. 4.'s ret til den engelske trone. Pudsigt nok er Henrik d. 4. en af Christine de Pizans velgører. Netop Christine de Pizan debatterer Jean de Montreuil ofte med,

blandt andet når det kommer til den ærbødige ageren og rolle, som kvinderne har, ikke alene inden for monarkiet, men ligeledes i samfundet generelt. Hans primære literære værker består af 220 private latinske breve, som han aldrig selv publicerer i sin egen levetid, samt to politiske propaganda traktater, han skriver i forbindelse med Hundredårs krigen. Montreuil dør i 1418, hvor han bliver snigmyrdet under burgundernes belejring af Paris (McGuire, 2006: 319-320 og Lit.: HP5).

Gontier Col

Gontier Cols (ca. 1350/52 – 29. maj, 1418) breve (Kilde nr. 4 og 5) til Christine de Pizan, er ligeså nogle af specialets primære kilder til analysen. Disse benyttes til at skabe en indsigt i mændenes opfattelse af Christine. Col er ligesom Jean de Montreuil notar og minister ved Kong Karl d. 6.'s hof. Han er ligeledes ansat som kasserer ved hoffet og agerer som diplomat ved flere forskellige ambassader. I 1410 afskediges han fra det franske hof, da han fordømmes af Hertugerne af Orléans og Bourgogne, men returnerer i 1413 som royal minister, blot for at afgang ved døden under de samme omstændigheder som Montreuil ved burgundernes belejring af Paris i 1418 (McGuire, 2006: 320). Col menes at være en af de første lærde sammen med Montreuil, der danner den første lille gruppe franske humanister (Lit.: HP6).

Pierre Col

Pierre Cols tekster er desværre ikke inkluderet i specialets primære kilder. Men Pierre Col har stadig en betydningsfuld plads i debatten om *Roseromanen* og derfor beskrives han her som en af nøglepersonerne. Der findes desværre ikke megen viden om Pierre Col. Det vides dog, at han er bror til Gontier Col, og at han i 1389 bliver domsherre ved Notre Dame. Det siges, at hans karakter læner sig mere op ad en forretningsmand end en religiøs mand (McGuire, 2006: 320). I årene mellem 1414 og 1416 er Pierre Col udsendt til Egypten af den romerskkatolske kirke. Det vides ligeledes at han er medlem af *Council of Constance*, der er et økonomisk råd anerkendt af den romerskkatolske kirke. Hvad der videre sker med Pierre Col, vides desværre ikke (Ibid.).

Jean Gerson

Jean Gerson (1363- 12. juli 1429) er ligeledes en af debattens vigtigste nøglepersoner, eftersom han støtter Christine de Pizan i den kritik hun har overfor Jean de Meun og *Roseromanen*. Hans tekster der dog ikke medtaget i specialets analyse. Men hans status som en af hendes mandlige støtter er med til at give et indblik i Christines status og position. Gerson er fransk teolog, kirkepolitiker, intellektuel og forfatter. Han kommer fra en bondefamilie, og er den førstefødte i en søskendeflok på 12. Han

begynder som 14-årig sin uddannelse ved Navarre College ved Paris Universitet. Gennem en universitetsuddannelse kan Jean Gerson opnå forfremmelse indenfor kirken, hvilket vil gøre ham i stand til finansielt at hjælpe sin familie. Gerson glemmer aldrig, hvilket socialt lag han kommer fra. Han når toppen af den sociale rangstige i en tidlig alder med mageløs hurtighed. Allerede som 32-årig i 1395, bliver han kansler ved Paris Universitet (Ibid.: 1, 5, 6). Ligesom Pierre Col, er Gerson tilknyttet *Council of Constance*, hvor han er en af de mere prominente teologer (Lit.: HP7). Han afdør ved døden den 12. juli 1429.

Debatten om Roseromanen

Dette afsnit vil kortlægge, hvilke faser debatten om *Roseromanen* har. Dette gøres for, at læseren får indblik i, hvordan debatten udfolder sig, og hvilke nøglepersoner som deltager i dens forskellige faser. Afsnittet benytter sig hovedsageligt af David F. Hults bog *Debate of the Romance of the Rose* fra 2010.

Det er velkendt fra forskellige værker, f.eks. *God of Love's Letter* (Kilde nr. 1), at Christine de Pizan har læst *Roseromanen* og bliver væsentligt påvirket af værket, allerede inden debatten for alvor begynder. Dette skyldes, at *God of Love's Letter* udkommer to år før debatten i 1399. Allerede i dette værk giver Christine udtryk for, at hun er imod den kvindehadske fremstilling af kvinder, som Jean de Meun kommer med i *Roseromanen*. Det er dog først i juni-juli 1401, at Christine vælger at nedfælde sine argumenter i et direkte modsvar til Jean de Montreuil's entusiastiske lovprisning af både *Roseromanen* og dens forfattere, især Meun. Dette gør Christine via en brevsamling sendt til den franske dronning, herunder brevet til Montreuil (Kilde nr. 3). Det er med Christines publicering af denne samling af breve i 1401, at den første fase af debatten for alvor begynder, eftersom publiceringen transformerer debatten fra at være privat til offentlig (Hult, 2010:20). David F. Hult påpeger, at Montreuil's tekst, der er fundament for Christines modsvar, uheldigvis ikke længere er tilgængelig til sammenligning med hendes brev fra juni-juli 1401. Det er derfor ikke kendt, i hvilket omfang hendes kritik er uafhængig af Montreuil's tekst eller hvorvidt den er et direkte modsvar til de pointer, han kommer med, selvom hun til tider citerer enkelte af hans udtalelser (Ibid.:12). Hult påpeger ligeledes, at Christine i hendes publicerede brevsamling ikke afsætter særlig meget plads til direkte forsvar af kvinder. De modargumenter, Christine kommer med, beskæftiger sig mere med problematikker, der er fordømt af den kristne moralitet. Emner som uanstændighed, blasfemi, immoralitet, pornografi, bedrageri og kødelighed danner ramme for den kritik, som Christine kommer med og ikke nødvendigvis forsvaret af kvinder (Ibid.: 13). Interessant er det dog at undersøge, hvilken

holdning Christine de Pizan selv har til kvinderne og herunder den kønsopfattelse, som hun kommer med i sin kritik af Jean de Meun og *Roseromanen*.

Det lader ikke til, at Jean de Montreuil besvarede Christine de Pizans kritik i det private. Der har derfor, ifølge David F. Hult, ikke været en decideret debat, hvis ikke det var for Christines usædvanlige valg om at publicere en række af dokumenter og breve, hvori netop hendes modsvar til Montreuil har en central placering. Denne gestus, kan der argumenteres for, er lige så ekstraordinær som det, at hun reelt på lige fod henvender sig til det gejstlige etablissement (Ibid.). Christines brevsamling består ikke kun af modsvaret til Montreuils forsvar af *Roseromanen*, den indeholder ligeledes to breve af blandt andet Gontier Col, som en form for certificering af de holdninger og den animositet hendes modstandere ligger inde med. Disse breve indeholder dog, ifølge Christine, ikke nogen væsentlige eller brugbare modargumenter til hendes kritik (Ibid.: 20).

Den anden face af debatten bliver uforvarende initieret af Jean Gerson, en af tidens mest prominente teologer. Gerson publicerer en afhandling imod *Roseromanen* omkring fire måneder efter Christine de Pizan udgiver sin første brevsamling. I modsætning til Christine kritiserer Gerson ikke direkte de moralske og religiøse problematikker, som værkets anden forfatter, Jean de Meun, kommer med. I stedet opbygger Gerson en fiktiv ramme, et allegorisk drømmesyn bestående af en retssag, som han benytter til at komme med sine pointer. Han kommer derfor indirekte med sin kritik. Ifølge David F. Hult komplicerer dette væsentligt problemstillingerne omhandlende repræsentation af og ansvar fra *Roseromanens* anden forfatter, Jean de Meun (Ibid.: 13). Gersons kritik har sin base i den moralske og etiske lære, som minder om den han ligeledes inkluderer i sine prædiker. Meget af den kritik, som Gerson kommer med, deler derved ligheder med Christine de Pizans, hvilket ikke er helt uforståeligt, eftersom hendes ligeledes har sit udspring i den kristne morallære. Gersons fokus ligger dog mere på selve talens etik og identificeringen af selve politikken i bagvaskelsen, dette ses i den lange tale som rettens fortaler, Teologisk Veltalenhed, kommer med i Gersons afhandling (Ibid.: 14). Hvor Christines kritik netop er rettet direkte imod Meun, tager Gersons kritik en anden vinkel. Gerson sætter spørgsmålstegn ved, hvem det er, der taler i *Roseromanen*, og hvem der bærer ansvaret. Han kritiserer som sådan ikke Jeans de Meun. Meuns navn nævnes ikke en eneste gang i Gersons afhandling, han tilknyttes dog til den tåbelige Elsker. Grunden til, at Meun ikke nævnes ved navn, skyldes, at han i tiden efter værkets udgivelse, angiveligt skal have angret for sine dårskaber (Ibid.). Gerson benytter dermed Meuns allegoriske personifikationer i *Roseromanen*, eksempelvis Elskeren, til at kritisere værket for sig selv, uden specifikt at kritisere forfatteren som person. Gerson angriber ikke kun selve værket, men også de af Gersons samtidige der forsvarer værkets budskaber og

forfattere, herunder Jean de Montreuil og dennes kollegaer såsom Pierre Col (Ibid.). Jean Gersons primære kritik ved Jean de Meuns værk er, at de ting, som de allegoriske personifikationer siger, ikke stemmer overens med de kvaliteter, som personifikationerne er opkaldt efter. Fornuft er f.eks. ikke fornuftig. Ligeledes findes der ifølge Gerson en diskurs i de allegoriske personifikationer, der består af en blanding af gode og afvigende lærer, som der ikke nemt kan skelnes imellem (Ibid.).

En vigtig del af debattens anden fase findes i Pierre Cols respons, som han adresserer til Christine de Pizan. Responsen indeholder både et modsvar til Christine og et til Jean Gersons afhandling. Grunden til, at netop Pierre Cols respons er vigtig, skyldes, at denne er den eneste del af debatten, som ifølge David F. Hult, repræsenterer de specifikke argumenter Jean de Meuns forsvarere kommer med (Ibid.:15). Ligesom Gerson ikke direkte kritiserer Meun, men peger kritikken hen imod personifikationerne i *Roseromanen*, benytter Pierre Col samme metode i sit modsvar til Gerson. Pierre Col adresserer hans kritiske kommentarer til Gersons primære karakter, Teologisk Veltalenhed, i sin afhandling. Dette er dog et lidt ironisk standpunkt, eftersom Pierre Col ikke kan benytte samme teknik i sit modsvar til Christine, men må adressere sin respons direkte til hende. Dette skyldes, at Christine ikke fremstiller sig selv som en personifikation i sin kritik (Ibid). Pierre Cols kritiske modsvar er dermed direkte rettet mod Christine. Han kritiserer f.eks. Christines motivation for hendes kritik af *Roseromanen* og Meun. Pierre Col sætter spørgsmålstejn ved hendes kritik, fordi han mener at den skyldes, at hun kan genkende sig selv i værket. Eksempelvis stiller Pierre Col spørgsmålet: "*Why [...] would women blush unless 'they felt they were guilty'?*" (Ibid.: 16) til Christines kritik af slutningen af *Roseromanen*, hvor indtagelsen af slottet, ifølge Christine, tydeligt er en metafor for mekanismerne i samleje, der vil få ærbødige kvinder til at rødme (Ibid.). Pierre Col stiller ligeledes spørgsmålstejn ved om motivationen for kritikken kan skyldes, at Christine og hendes medkritikere i bund og grund er jaloux på Meuns eleverede status, eller om de nærer et personligt had til *Roseromanens* forfatter. Pierre Col pointerer endda, at selve kritikken kan være motiveret af et håb om at skabe mere opmærksomhed på værket, og dermed få flere til at læse det. I givet fald ville det, ifølge Pierre Col, derved have sine rødder i beundring.

På trods af, at Pierre Cols argumenters fundament til tider fremstår tvivlsomt eller usammenhængende, er hans assimilation af Jean de Meuns hermeneutiske manøvre, ifølge David F. Hult, fejlfri (Ibid.: 15). For som Hult pointerer, bør man ikke forglemme Meuns delvise strategi i *Roseromanen* om at køre sin satire, af specifikke religiøse ordener og deres hykleriske væremåder, til grænsen. Meun inkluderer endda i sin langvarige komposition, en undskyldning til potentielle kritikere af de kvindehadiske holdninger, som han fremstiller (Ibid.). Meun stiller i undskyldningen

spørgsmålstegn ved, om denne kritik er motiveret af en objektiv kritik af hans ideer eller om den er baseret på et behov for censurering, eftersom kritikkerne vil kunne genkende dem selv i Meuns pointer (Ibid.: 15-16). Man kan derfor, ifølge David F. Hult, diskutere, hvorvidt betingelserne, der især karakteriserede debattens anden fase, egentlig bliver stillet op af Jean de Meun i selve *Roseromanen*.

Analysen af udvalgte kilder i *Debate of the Romance of the Rose*

I dette afsnit vil specialet undersøge senmiddelalderens kønsopfattelser med særligt fokus på især Christine de Pizans position i debatten. For at kunne besvare dette, er analysen opdelt under forskellige afsnit. Afsnittene ser blandt andet nærmere på Christines kønsopfattelse og -idealer, samt hendes holdninger til magtfordelingen mellem kønnene. Ligeledes undersøges forskellige kritikpunkter, argumenter og modargumenter, som Christine og enkelte af hendes mandlige moddebattører kommer med i debatten om *Roseromanen*. Christines position i debatten bliver ligeledes analyseret, ud fra, hvordan hun og de mandlige debattører korresponderer med hinanden. Selve analysen er overordnet bygget op omkring kønnets betydning i debatten. Kønnen, dets idealer og opfattelser danner dermed fundament for den analytiske fremgangsmåde. Analysen er derfor skruet sådan sammen, at hvert afsnit belyser forskellige af ovenstående analysepointer, hvori hvert afsnit søger at besvare de problemstillinger som analysepointerne dikterer.

Christine de Pizan om kønsidealene

Brev nr. 1: From Christine de Pizan, *The God of Love's Letter (L'epistre au dieu d'amours)*, D. 01. Maj 1399.

Brev nr. 1 (Kilde nr. 1) har original form som et digt og er dermed ikke et direkte brev, men et litterært værk. Digtet har Christine de Pizan bygget op omkring kærlighedsguden Cupido. Cupido er et tilnavn til den romerske mytologis kærlighedsgud Amor, der ligeledes identificeres med den græske gud Eros, som ofte repræsenterer begæret. Digtet starter med, at Cupido modtager en klage fra en uspecificeret gruppe af kvinder, om den store mængde af uoprigtige og bedrageriske mænd, der forsøger at vinde kvindernes gunst, men samtidigt ikke bestiller andet end at bagtale dem, uanset hvilket udfald mændenes forsøg får. Cupido skriver derfor et brev, der adresserer alle, som er i hans tjeneste. I dette brev fordømmer han denne slags mænd samt lovpriser dem, der er loyale og oprigtige i deres kærlighed. Brev nr. 1 er inddraget i analysen, fordi det giver et interessant indblik i Christines opfattelse af kønnene, samt hvilke kønsidealere hun har. Netop disse kønsidealere og -opfattelser er

med til at belyse, hvorfor Christine de Pizan vælger at starte debatten med sin kritik af *Roseromanen* og Jean de Meun. Brev nr. 1 skal ligeledes ikke kun give indsigt i Christines holdninger til kønnene, men ligeledes hendes uddannelse. De argumenter, hun vælger at komme med, bør give indsigt i hendes intellekt og dermed hendes kundskaber.

Det er ikke utænkeligt, at Christine de Pizan i denne sammenhæng bruger Cupido som et talerør for sine egne holdninger til mænd og kvinder. Først og fremmest påpeger hun, at mænd, der omtaler kvinder på en ærekrænkende, stødende og uværdig facon: ” [...] *in an effort to scold them [...]*” (Pizan i Hult, 2010: 37), agerer imod hans sande natur. Her kan det tænkes, at Christine er af den holdning, at det ikke tilkommer en respektabel mand at nedværdige sig selv med den slags negative udtalelser om kvinder. Christine forsvarer efterfølgende kvinderne ved at påpege, at enkelte individer ikke bør farve den samlede mængde af kvinder og alle derfor ikke bør dømmes eller opfattes ens. Ikke alle kvinder bør stå model til sådanne udtalelser, eftersom ikke alle kvinder har gjort sig fortjent til den slags omtale. For at slå denne pointe fast, benytter Christine sig ligeledes af sammenligning mellem kvinder og engle. Hun påpeger, at: ” *When God on high created and formed the angels, the cherubim, seraphim, and the archangels, were there not some of them whose acts were evil? Must one for that reason call all angles wicked?*” (Ibid.: 38). Hendes sammenligning er egentlig ganske interessant. For ved at benytte sig af den kristne teologi som eksempel, verificerer Christine sin rolle som ligemand med sine debatmodstandere. Dette gør hun ved at vise, at hun kan navigere i deres akademiske hovedfelt. Deltagerne i debatten er medlemmer af gruppen, som Christine kalder for *clergie*, klerkene (Hult, 2010: 40, fodnote 9). Det skal dog påpeges, at gruppen ikke udelukkende består af gejstlige folk, men ligeledes af undervisere eller bureaukrater indenfor den royale administration. Alle har de dog en vis form for forbindelse til det religiøse, da mange af læringsinstitutionerne er kraftigt influeret af kristendommen (Ibid.). Ved at benytte sig af et eksempel fra den kristne teologi, belærer Christine egentligt sine modstandere, hvilket er et bevis på, at Christines status inden for det akademiske miljø ikke er minimal, men at hun må have tilegnet sig en vis form for autoritet og respekt. Den respons, som Christine får af sine mandlige modstandere, er nemlig med til at fastslå hendes position i debatten og den mængde af respekt, hun dermed har. Er responsen primært negativ, er det måske ensbetydende med, at hun ikke nyder samme ligeværdige position som hendes mandlige meddebattører. Er den dog overordnet positiv, kan det tyde på at hendes status er højere end først antaget. Interessant er sammenligningen mellem kvinder og engle ligeledes, fordi den skaber et stort mellemrum mellem kvinder, der er ærbødige og velansete samt kvinder, der er faldet i fordærv. Dette skyldes, at den bedst kendte faldne engel er Lucifer, der er

bedre kendt som Satan. Satan regnes indenfor kristendommen som helvedes hersker og har den øverste rang indenfor dæmonernes rangorden. Ved at sammenligne de æreløse kvinder med faldne engle, sætter Christine de Pizan dem i et meget negativt lys. Det er tydeligt, at Christine har en klar opfattelse af, hvordan en kvinde dermed bør være og agere. Når hun forsvarer kvinder, er det eksempelvis kun de ærværdige af slagsen, Christine reelt set forsvarer: "[...] *For I [Cupido aka Christine] do not take any account of the worthless ones*" (Pizan i Hult, 2010: 40). Det kan dermed diskuteres, om det kun er de ærbødige og ordentlige kvinder, som har krav på at blive forsvaret. Christines forsvar gælder umiddelbart kun de dydige kvinder og ikke de faldne.

Efter sammenligningen mellem kvinder og engle påpeger Christine de Pizan, at hvis en mand kender til denne form for:

"[...] evil woman, let him watch out for her, without defaming one-third or one-fourth of them, or reprimanding all of them without exception and besmirching their female behavior; for there have been, are and will be many of them who, kindly and beautiful, are to be praised and in whom virtuous qualities are to be found, their discernment and merit having been proven by their benevolence"

(Ibid.: 38).

Når Christine de Pizan beder manden passe på de onde kvinder, kan det have to betydninger, alt efter hvordan man vælger at oversætte *watch out for her*. Dels kan det tolkes sådan, at Christine beder manden tage sig i agt for disse kvinder. Det kan dog samtidigt være ensbetydende med, at Christine beder ham vogte over disse kvinder. Uanset hvilken betydning hun ligger i ordene *watch out for her*, beder Christine manden om ikke at lade hans kendskab til den faldne kvinde påvirke hans synspunkter overfor de ærværdige kvinder, der efter Christines bedømmelse udgør omkring en tredje- til fjerdedel af det samlede antal kvinder. Interessant er det ligeledes, som David F. Hult påpeger, at Christine benytter sig af vendingen: "[...] *for there have been, are and will be many of them [...]*" (Ibid.), da denne er et udtalt svar på det velkendte og yderst kvindefjendske verspar tilskrevet den jaloux husbond i *Roseromanen*, hvor der står: "*All you women are, will be, or have been, in deed or intention, whores*" (Hult, 2010: 38, fodnote 3). Grunden til dette er interessant er, at Christine provokerer ved at vende det kendte verspar om til at have en positiv indstilling til kvinder. Hun vender dermed sin modstanders egne ord om til et forsvar for kvinderne.

Selvom Christine de Pizan deler kvinder op i to kategorier, de faldne og de ærværdige, og hun regner de faldne kvinder for at være af: "[...] *little worth [...]*" (Pizan i Hult, 2010: 38), mener hun stadig

ikke, at mændene bør bagtale dem, navngive dem eller udpensle deres gerninger for offentligheden: *"For one must not defame the sinner, this God tells us, or reprimand him in public"* (Ibid.). Christine de Pizan mener, at det er skammeligt for noble mænd at degradere sig ved at bagtale. Ifølge hende er der en stor mængde af mænd, der benytter sig af bagtalelse. Christine de Pizan er dog hurtig til at pointere, at det selvfølgelig ikke er alle noble mænd der tenderer til dette. For, som hun påpeger i sit forsvar af kvinder, kan enkelte individer ikke repræsentere helheden og dette gælder ligeledes mænd. Enkelte mænds gerninger bør ikke kaste et dårligt lys over hele den mandlige befolkning.

Christine de Pizan slår fast, at de mænd, hun taler om, er mænd, som hverken i intention eller gerning følger gode eksempler som Hutin de Vermeilles, der ifølge David F. Hult er en kendt ridderfigur i den sene del af fjortende århundrede. Hutin er kendt for sine ridderlige gerninger og høviske kvaliteter. Ofte portrætteres han som en vis ældre ridder, der giver råd om ridderlighed og manér til en yngre ridder ved navn Jean Le Sénéchal (Hult, 2010: 38, fodnote 4). Christine skamroser Hutin og hans måde at behandle kvinder på: *"He was exceptional in the honor he bestowed upon women, and he was incapable of listening to accusatory or dishonorable things said about them. He was a brave, wise, and beloved knight, and this is why he was and will continue to be glorified"* (Pizan i Hult, 2010: 39). Ifølge Christine er Hutins måde at behandle kvinder på med til at glorificere ham, eftersom det er en del af hans vise væremåde. Christine fremhæver dermed Hutin som eksempel og hun påpeger, at hvis man som mand ønsker et forherliget eftermæle, bør man ikke omtale kvinder negativt. Tværtimod bør man honorere dem nøjagtigt, som Hutin gør. Hutin de Vermeilles er ikke det eneste eksempel på en mandlig rollemodel, som Christine benytter sig af. Oton de Grandson bliver ligeledes fremhævet og rost af Christine. Oton er, ifølge Hult, en symbolsk figur på en ridder og poet i det sene fjortende århundrede. Oton har sin karriere indenfor militæret under hundredårskrigen. Oprindeligt er han allieret med den engelske konge, men bliver dog senere tilgivet af den franske konge for denne alliance. Hans berømmelse som kærligheds poet er større end som ridder, og hans værker forbliver populære helt ind i det femtende århundrede (Hult, 2010: 39, fodnote 5). Christine skriver f.eks., at: *"[...] he was a knight with many good qualities. Whoever acted ill toward him I consider to have committed sin [...] He never took pleasure in defaming anyone, he strove to serve, praise and love women"* (Pizan i Hult, 2010: 39). Christine placerer hans loyalitet og mod, hvad angår hans militære gerninger højere end Ajax den Store, som på mange måder kan opfattes som en af antikkens bedste eksempler på, hvad der i middelalderen blev anset som ridderidealet. Det er vigtigt for Christine at fremhæve eksempler på, hvad der ifølge hende er idealet for den mandlige væremåde. For ifølge hende er der: *"[...] truly [a] need of them, those who follow the good path of valiant men"* (Ibid.).

Christine de Pizan er nemlig af den holdning, at mænd af nobel herkomst bør følge disse eksempler på mandidealet: *"Otherwise that very nobility would be lacking in them"* (Ibid.).

Selvom Christine de Pizan pointerer, at der er en del tapre mænd, som sagtens kan bruges som eksempler for de mænd, der ikke er tilstrækkelige i deres væremåde, vil hun ikke navngive dem i frygt for at virke pralende eller for flatterende. Ifølge David F. Hult er det netop her dualiteten mellem Christine og Cupido kommer til udtryk. For hvorfor skulle Cupido frygte at virke pralende i sin omtale af værdige mænd? Disse ærbødige forelskede mænd er vel tegn på Cupidos succes. Christine har derimod årsag til at være ømtålelig omkring smiger (Hult, 2010: 39, fodnote 7). Måske skyldes hendes påpasselighed omkring smigeren, at hun i debatten diskuterer med mænd, som ikke umiddelbart tilhører det mandeideal, hun anser for mest ærefuldt. Hun debatterer med gejstlige mænd indenfor det akademiske miljø. Mænd, der ikke på samme vis læner sig op ad ridderidealene. Hendes tilbageholdenhed, hvad angår navngivningen af tapre eksemplarer på mandeidealet, kan være et forsøg på ikke at demaskulinisere hendes meddebattører, eftersom disse ikke af automatik tilhører den ideelle kategori af mænd.

Efter at have fremhævet eksempler på gode og noble mandlige rollemodeller vender Christine de Pizan tilbage til den klage, som Cupido får af kvinderne. Kvinderne beklager sig over, at der er flere gejstlige, der udarbejder litterære værker, hvori de bagvasker kvindernes væremåde for dernæst at give disse værker videre til deres studerende. Værkerne bliver herved en form for instruktion, der fastholder det negative syn på kvinderne (Pizan i Hult, 2010: 40). Christine beskylder endda de gejstlige for, at: *"[...] base themselves upon I [Cupido aka Christine] don't know what books that tell more lies than a drunken man"* (Ibid.). Christine viser her, at hun har en vis form for status, da hun jo i princippet beskylder de gejstlige for at videregive løgnene omkring kvinderne og dermed give disse bagtalelser vinger. Det kan endda diskuteres, om hun ikke rent faktisk kalder disse gejstlige for løgnere, idet de ikke irttesætter de løgne, som de fører videre til deres studerende.

Ifølge Christine de Pizan er den romerske augustæiske digter Ovid en af de litterære forfattere, hvis værker er med til at fornede kvinderne. Han er blandt andet en af de personer, som har skrevet værket *Remedia amoris (Midler mod Elskov)*, der netop kaster et negativt lys på kvinder. Ovids værk, har de gejstlige siden deres barndom, studeret og sidenhen undervist deres studerende i på en sådan facon, at deres elever ikke tilstræber at elske en kvinde oprigtigt. Christine pointerer eksempeltvis, at: *"[...] as far as this is concerned, they are foolish and wasting their time: to prevent such love would be nothing if not futile"* (Ibid.: 41).

Christine de Pizan mener, at de gejstliges forsøg på at installere kvindehad i deres mandlige elever er nyttesløst, for det ligger ikke i deres sande natur. Hun siger direkte, at:

"[...] between myself [Cupido] and Lady Nature, as long as the world lasts we will not allow women not to be cherished and loved, in spite of all those who would like to reproach them, nor will we prevent them from seizing, removing, and making off with the hearts of several of those very people who rebuke them the most. [...] men will never be so informed by skilled clerics [as to resist it] [...]"

(Ibid.).

Mændenes sande natur ligger altså i at elske kvinder, til trods for hvad disse gejstlige end måtte undervise dem i. Christine de Pizans kritik af Ovids værker stopper ikke her. Hun kritiserer ligeledes hans bog *Ars Amatoria (Elskovskunsten)*, hvori Ovid af medlidenhed overfor fejlende elskovssyge mænd giver dem en decideret vejledning til, hvordan de kan bedrage kvinder og på den måde opnå kvindernes kærlighed. Ifølge Christine bestiller Ovids bog ikke andet end at oplære mændene i falsk kærlighed. Hun skriver blandt andet:

"However he does not teach behaviors or morals having to do with loving well, but rather the opposite. For a man who wants to act according to this book will never love, however much he is loved, and this is why the book is poorly named. For it is a book of the Arts of Great Deception – this is the name I [Cupido aka Christine] give it – and of False Appearances"

(Ibid.: 42).

Det er tydeligt, at Christine de Pizan har nogle klare idealer, når det kommer til både kvinder og mænd. Kvinder bør være ærbødige, dydige og syndfrie for at kunne klassificeres som ordentlige kvinder. De faldne kvinder har ifølge hende ikke særlig stor værdi. Mænd bør følge ridderidealet for at leve op til Christines mandeideal og leve efter ærbødige eksempler såsom Hutin de Vermeilles og Oton de Grandson. De gejstlige mænd har Christine en meget negativ holdning til. Hun virker ligefrem vred på dem i sin omtale af dem. Eksempelvis påpeger hun, at hvis man skal tro på de bøger, der er skrevet af: *"[...] men of great renown and great learning, who did not give their consent to lies – those who proved the wickedness of women [...]"* (Ibid.: 41), vil hun svare igen med at disse mænd, der nedskrev disse bøger: *"[...] did not, I [Cupido aka Christine] think, seek to do anything else in their lives but deceive women; these men could not get enough of them, and every day they wanted new ones, without remaining loyal, even to the most beautiful of them"* (Ibid.). Ifølge Christine

bestiller disse gejstlige forfattere af kvindehadiske værker ikke andet end at hungrer efter de kvinder, som de kaster et negativt lys over, og selv hvis de har en kvinde, er de ikke loyale overfor hende. Ifølge Christine de Pizan kan disse mænd have den smukkeste kvinde ved sin side og det vil ikke ændre på noget, han vil stadig hungrer efter de kvinder, der ikke er i hans besiddelse. Christine er meget ligefrem, når det kommer til at udtrykke sin holdning om de gejstlige mænd og deres begær efter kvinder. Et begær gemt væk mellem linjerne i de kvindehadiske værker. Et begær, der måske ligefrem er drivkraften bag selve værkerne: *"Indeed, all the clerics who have spoken so much about them [kvinder] were wildly attracted to them much more than other people – not a single one, but a thousand!"* (Ibid.). Det er tydeligt, at Christine ikke er af den mest positive holdning, når det angår disse gejstlige mænd. Groft sagt sammenligner hun dem med de faldne kvinder, som hun heller ikke har de varmeste følelser for.

"For there is no doubt that when a man thrusts himself into such an abject state, he does not go looking for worthy ladies or good and respected noblewomen. He neither knows them nor has anything to do with them. He does not want any others than those who are of his station: he surrounds himself with strumpets and commoners"

(Ibid.: 41).

Christine de Pizan mener hermed, at hvis en mand handler på sit begær, og opsøger kvinder i håb om at bedrage dem, er det kvinder af hans egen status, som han opsøger. Ifølge Christine er det diskuterbart om disse skørtejægere egentlig: *"[...] deserve to possess anything of value [...]"* (Ibid.). for når sådan en mand bliver gammel, tror han, at han kan skjule sin skam ved at bebrejde kvinderne med sine smarte argumenter. Skammen ligger med sandsynlighed ved den manglende selvkontrol, som Christine anklager de gejstlige mænd for at have. Skammen stammer dermed fra mandens mangel på at kunne styre sit eget begær.

Christine de Pizan sætter ligeledes spørgsmålstegn ved, hvorfor mænd har behov for værker, der kan belære dem i bedrageri og forførelse:

"How is it then – since women are weak and frivolous, easy to sway, naïve and scarcely upright, as some clerics claim – that these men have need for so many ruses in their effort to procure this goal? And why do these women not give in instantly without there being any need for skill or cunning in order to capture them?"

(Ibid.: 42).

Christine de Pizan kan ikke forstå, hvorfor der er behov for så stor indsats, evne og forstand, eller snedighed når det kommer til at erobre noget, som ikke er bevoget. Hun argumenterer her for, at det: *"[...] necessarily follows from this that since skill, great ingenuity, and considerable effort are needed to deceive a noble or common woman, they are not at all so fickle as some say or so changeable in their affairs"* (Ibid.). Ligeledes argumenterer Christine for, at selvom der er værker fyldt med udtalelser omhandlende kvinders letbevægelige mentalitet, er disse værker ikke skrevet af kvinder og eftersom det ikke er kvinderne selv, der har nedskrevet disse anklager imod deres moral, er værkerne ikke så troværdige igen. Christine påpeger at værkerne er skrevet af:

"[...] those who plead their case without an opponent [som] go on to talking to their hearts' content, make no concessions, and take the lion's share for themselves, for combative people easily injure those who do not defend themselves. But if women had written the books, I [Cupido aka Christine] know in truth that the facts would be different, for they know well that they have been wrongly condemned and that the shares have not been divided equitably: the stronger ones take the biggest portion and he who slices the pieces keeps the best for himself [...]"

(Ibid.: 43).

Det er ifølge Christine de Pizan dermed klart, at eftersom mændene har større magt i det overordnede samfund, har de dermed mulighed for at stille sig selv i et bedre lys. Ved at pålægge kvinderne skylden i deres værker, kan de male dem selv i et positivt lys og skjule deres skam og begær, der ifølge Christine netop kan være selve drivkraften bag deres kvindehadiske værker.

Brev nr. 2: From Christine de Pizan, Moral Teachings (Les Enseignemens Moraux, 1399 or 1402?)

Ligesom brev nr. 1 har brev nr. 2 (Kilde nr. 2) oprindeligt form som et digt. Christine de Pizan skriver oprindeligt dette værk til sin unge søn, Jean, der har et længere ophold i England fra 1399 til 1402. Værket er enten givet til ham før hans afrejse eller efter hans hjemkomst. Det vides dog med sikkerhed, at værket er skrevet inden juni 1402, da det er inkluderet i Christines første manuskript samling, der blev færdiggjort den måned. Værket er på 113 firelinjet strofer, der hver giver specifik undervisning i moral eller råd om alt fra sprog, beklædning og velgørenhed. Den valgte version af kilden er skåret ned til 14 lærdomssætninger, der omhandler, hvordan mænd bør omgås og behandle kvinder. Brev nr. 2 er udvalgt, fordi - selvom det er stilet til Christines egen søn - er det et godt eksempel på den klassiske didaktiske genre, der var populær i senmiddelalderen. Her benyttes en

personlig og nær relation som ramme for opbygningen af digtet og herigennem viderebringes generelle moralske læresætninger og sandheder til den brede offentlighed. Brevet er dermed tiltænkt et større publikum, hvilket ligeledes understøttes af, at Christine de Pizan vælger at publicere det i sin manuskriptsamling fra 1402. Dette brev skal dermed gerne være med til at understrege, hvilken holdning Christine har til kvinder, samt hvordan denne knytter sig til det kvindeideal, hun opstiller.

Interessant er det at se nærmere på netop dette lærdomsdigt af Christine de Pizan, eftersom hun har skrevet det direkte til sin søn. Den visdom, hun dermed giver videre i værket, bliver af den grund mere personlig, da hun søger at forme og påvirke sin søn i håb om, han udvikler sig til en respektabel og nobel mand. Eftersom digtet tilhører den didaktiske genre, er det dermed ikke kun hendes søn, hun prøver at forme og påvirke, men mænd generelt. Det er dog af stor betydning, at digtet er adresseret sønnen, eftersom Christine i højeste grad må ønske sig, at han udvikler sig til at være en ærefuld mand.

Christine de Pizan udpensler i de 14 lærdomssætninger, hvordan en ærbødig mand bør omgås og behandle kvinder af forskellig status. I første sætning formaner Christine sin søn om ikke at tro på alle de ærekrænkende udtalelser, som visse bøger har om kvinder, for: "[...] *there exist many good women; this, experience shows you*" (Ibid.: 43). Når Christine refererer til, at sønnen har erfaring med eksistensen af ærbødige kvinder, kan det skyldes, at sønnen i sin barndom inden farens død vokser op ved det franske hof, samt at den nærmeste familie består af en søster, mormor, mor og kusine. Sønnen har dermed været omgivet af eksempler på ordentlige og ærbødige kvinder fra helt lille af.

Den efterfølgende læresætning, Christine de Pizan kommer med, lyder således: "*Flee rowdy company and women who lack modesty, deceivers, people who ridicule and slander, as well as those who harm others*" (Ibid.). Netop denne sætning er ganske interessant på grund af det, som Christine skriver mellem linjerne. Ligesom i digtet *Kærlighedens brev (L'epistre au dieu d'amours)* (Kilde nr. 1) giver Christine de faldne kvinder og bagtalende mænd med fordærvet moral samme status, da hun placerer begge indenfor den samme kategori, bestående af mennesker man decideret bør *flee*, flygte fra. Ordet flygte er negativt ladet. Disse mennesker bør ikke kun undgås, men man bør ligefrem flygte eller stikke af ved kontakt med dem. I det tidligere digt *Kærlighedens brev (L'epistre au dieu d'amours)* (Kilde nr. 1) giver Christine ligeledes indikation af, at hun opfatter de gejstlige som værende mænd af bagtalelse og bedrag, mænd, som med deres nedskrevne ord, nedgør kvinder og dermed gør dem ondt. Det kan derfor diskuteres om de mænd, som Christine i læresætningen beder sønnen holde sig

fra, ikke kun refererer til den klassiske forestilling om mænd i fordærv, men ligeledes til de gejstlige. Groft sagt kan det tolkes som om, at Christine de Pizan her er ved at male et decideret fjendebillede af de gejstlige. Dette gør hun ved at stille de intellektuelle mænd op mod de såkaldte gode riddere.

Christine de Pizan har en klar forestilling om, hvilken form for kvinde hendes søn bør omgås med. I tredje læresætning formaner hun sønnen om ikke at forelske sig hovedkulds i en: "[...] *stupid woman if you want true love, for your moral fiber would be degraded by it*" (Ibid.). Hun beder ligefrem sønnen om at notere denne visdom. Når Christine kalder disse kvinder for tåbelige eller dumme, hentyder hun sandsynligvis til kvindernes måde at fremstille og bære sig selv på. Der er dog mange måder, hvorpå en kvinde kan bære sig tåbeligt an, som ikke alle nødvendigvis har med kærlighed eller erotik at gøre. Tåbelig ageren kan ligeledes referere til sociale situationer, hvor kvinden ikke formår at fremstille sig selv på tilfredsstillende vis i forhold til sin sociale status og rang. Christine mener, at en forelskelse i sådan en tåbelig kvinde vil resultere i en nedværdigelse af manden og hans moralske opbygning. En forelskelse i sådan en kvinde vil, ifølge Christine, resultere i, at manden slækker på sin moral og begynder at ty til nedværdigende opførsel. Eksempelvis bagtalelse og bedrag, der måske ikke kun vil føre ham til et fald, men ligeledes kvinden, da hun i sin tåbelige tilstand ikke vil kunne gennemskue bedrageriet. Denne kategori af *tåbelige* kvinder indbefatter unægteligt de faldne kvinder i samfundet, men må ligeledes indeholde kvinder, hvis ageren anses for tåbelig, men ikke nødvendigvis er voldsom nok til, at de oplever et socialt fald. *Tåbelighed* kan ligeledes referere til ordet dum, altså en hentydning til kvindens manglende uddannelse og forstand. Christine beder derfor sin søn om ikke at forelske sig i en kvinde, der ikke har den nødvendige uddannelse i forhold til at blive anset som ordentlig i de sociale lag, hun befinder sig i. Hun beder ham dermed om at forelske sig indenfor deres egen sociale klasse, hvor kvinderne har modtaget en form for fyldestgørende uddannelse. Kvinden er altså nødt til at have modtaget en uddannelse indenfor det at føre en fornuftig husholdning, herunder de praktiske gøremål, samt læsning og skrivning, så hun kan være sin mand behjælpelig om nødvendigt. Det er ikke sikkert, at Christine her kræver, at uddannelsen indeholder evnen til at kunne læse, forstå og kritisere de romerske poeter. Hun bliver først selv forfatterinde efter hendes mand afdør ved døden. Evnerne til at læse, forstå og kritisere de romerske poeter, har hun nok før, hun officielt bliver forfatterinde. Men det virker ikke som om hun ønsker, at alle ordentlige kvinder bør følge hendes eksempel og gøre karrierer inden for litteraturen. Tværtimod lader det til, at Christine støtter op om den mere klassiske rollefordeling, hvor kvindens plads er i hjemmet.

Foruden det, at sønnen ikke bør forelske sig i en tåbelig kvinde, beder Christine de Pizan ham i næste læresætning også om at begrænse sin kærlighed til én kvinde. Hun ønsker ikke, at sønnen skal udvikle sig til at blive en bedrager af kvinder, men at han bør ære dem ved netop at holde sig til én enkelt, eftersom prostitution er udbredt i senmiddelalderen byer. Ligeledes beder hun sønnen om ikke at: "[...] *quarrel with any*" (Ibid.). Her understreger Christine hendes pointe om, at sønnen ikke bør bagvaske kvinderne, men bør ære dem og på den måde undgå unødvendige stridigheder. Hun ønsker dermed, at sønnen får en høj agtelse overfor kvinder.

I forhold til kvindens moralske kvaliteter anbefaler Christine de Pizan i femte læresætning, sin søn at observere kvindens mor, hvis han ønsker at tage kvinden til viv, eftersom morens ageren kan give et klart indblik i, hvilken opdragelse og uddannelse kvinden har fået. Christine er dog hurtig til at påpege, at denne regel ikke nødvendigvis altid er korrekt: "[...] *this said, there are undoubtedly few rules that do not on occasion prove wrong*" (Ibid.). Det gør hun sandsynligvis, fordi hun selv kritiserer mændene for at sætte alle kvinder i samme kategori, og hun ikke ønsker at blive kritiseret for at gøre det samme. Hun ønsker dermed ikke at generalisere på trods af, at referencen til se på moren som eksempel direkte er en reference til hende selv. Ikke alene bør sønnen gøre, som hans mor siger, men man kan ligeledes diskutere, om ikke hun bruger sig selv som et eksempel på en ordentlig og ærbødig kvinde.

"*If you have a good and wise wife, believe her on the state of the household and trust her word, but do not speak in confidence to a foolish one*" (Ibid.: 44). Christine de Pizan beder her sønnen om at have tiltro til sin kone og stole på hendes ord, hvis hun er en vis og god kvinde. Men skulle han have fundet sig en tåbelig viv, bør han ikke betro sig til hende eller stole på, at hun kan holde på hans fortroligheder. Igen sætter Christine et hårdt skel mellem de forskellige typer af kvinder. På sin vis påpeger hun, at et ægteskab ikke vil være optimalt med mindre, at kvinden tilhører kategorien for ordentlige og respektfulde kvinder. Læresætningen hænger ligeledes godt sammen med den efterfølgende, hvor Christine formaner sønnen om ikke at dele sine hemmeligheder eller omtale andre uden at have en retfærdig årsag eller mening med det, eftersom: "[...] *he who reveals his thoughts is enslaved*" (Ibid.). Når Christine benytter sig af et ord som slavegjort, er det ikke den direkte betydning af ordet, hun referer til. Det, hun mener er, at manden eventuelt vil blive undertvunget den person, som han har betroet sig til for at undgå, at disse fortroligheder bliver offentliggjort. Han er dermed ikke længere herre over sit eget liv eller status. Hvis man slår denne læresætning sammen med den foregående. Hvorefter Christine beder sønnen om ikke at have tiltro til en tåbelig kvinde, betyder det, at Christine mener, at sønnen vil blive underkastet sin tåbelige kone, hvis han betror sig til hende,

eftersom hun nu vil kunne undertvinge ham hendes vilje. Den traditionelle magtfordeling, der er patriarkalsk på dette tidspunkt, også i Christine de Pizans optik, vil dermed blive vendt på hovedet og kaos vil følge. Christine udfordrer dermed ikke de overordnede sociale konventioner og normer omkring kønnene, deres rollefordeling og positioner.

"Flee idleness if you want to acquire honor, possessions, a reputation, and land, beware of the worthless pleasures, and avoid disreputable deeds" (Ibid.). Med denne læresætning mener Christine de Pizan, at man bør undgå dovenskab og driveri, hvis man ønsker at få hæder, omdømme, land og ejendomme. Det er en læresætning indskrevet i den helt klassiske dydsetik og den kristne tradition, hvor dovenskaben er en synd på samme vis som skørlevned er det. Ligeledes mener Christine, at man bør vogte sig for værdiløse fornøjelser og undgå tvivlsomme gerninger. Dette har klar inspiration i den nytteetik, der var almindeligt i middelalderen, hvor ting bør være brugbare og gerninger bør virke for det gode. Ting og gerninger skal dermed have et formål. Med denne læresætning formaner Christine sin søn om ikke at lade sig friste af værdiløse fornøjelser, som unægtelig kan kobles sammen med faldne kvinder, f.eks. prostituerede. Men det er ikke kun kvinder af den laveste rang, som hører under kategorien værdiløse fornøjelser. Christine kan ligeledes hentyde til de kvinder, hun ikke mener, sønnen bør forelske sig i, det vil sige kvinder uden uddannelse og forstand. Dette kan skyldes, at en forelskelse kan lede til en form for driveri, da hoveddelen af alle tanker vil være optaget af forelskelsen og ikke have fokus på opnåelsen af hæder, land, omdømme osv. Hvis sønnen derfor forelsker sig i en tåbelig kvinde, vil han i givet fald ikke nødvendigvis kunne opnå alt dette. Ligeledes kan sådan en forelskelse i værste fald føre til hans egen undergang, hvis han og kvinden handler på den og forvilder sig ud i tvivlsomme gerninger, der muligvis kan føre til et socialt fald, ved enten en uønsket graviditet eller indgåelse af et ægteskab med en kvinde af lavere social rang. Christines råder derefter sønnen til at holde afstand mellem ham og det han længes efter, hvis han ønsker at undgå hans egen undergang: *"If you wish to flee the domination of love and totally cast it away, distance yourself from the person to whom your heart is most inclined"* (Ibid.).

Den næste læresætning Christine de Pizan kommer med, er ret interessant, for i denne anbefaler hun sønnen, at hvis han ønsker at leve: *"[...] well and chastely [...]"*, bør han ikke at læse: *"[...] the book of the Rose or Orvid's Art of Love, for their example merits reproach"* (Ibid.). Her gør Christine det klart og tydeligt, at hun mener, at centrale værker indenfor den lærde kanon, herunder *Roseromanen* eller Ovids *Ars amatoria* (*Elskovskunst*) ikke er optimale eksempler på, hvordan man opnår en respektfuld form for kærlighed. Ifølge hende vil det kun bringe skam og skændsel at benytte sig af disse værker. Hvis ønsket er at leve kyskt og godt, bør disse værker unægteligt helt undgås. Christine

er af den holdning, at disse værker opfordrer til bedrag af kvinder, og at den kærlighed, der dermed opstår, ikke er ærværdig eller optimal. Hvis sønnen begærer kærlighed og ønsker: “[...] *to love in order to be more worthy*”, anbefaler Christine de Pizan, at sønnen ikke oparbejder: “[...] *such a passion in your heart that you might end up being worth less*” (Ibid.). Christine er altså af den holdning, at kærlighed kan resultere i ophøjet værdighed og hæder, men at denne form for kærlighed ikke inkluderer en lidenskab og lyst, der er så voldsom, at mandens samlede værdi falder. Hun mener altså, at begær kan korrumpere manden og hans kærlighed på en sådan facon, at manden ikke længere vil kunne anses som værdig. Dette har sandsynligvis sine rødder i Christines tidligere udsagn om, at begær kan lede til en unyttig form for kærlighed. Ifølge Christine vil passion dermed lede til dovenskab og driveri, der forhindrer opnåelsen af det, som gør manden værdig og giver ham hæder.

Den efterfølgende læresætning indeholder Christine de Pizans råd til sønnen om, hvordan han bedst muligt lægger bånd på sig selv, hvis han føler, at hans passion gør ham impulsiv. Hun beder ham have: “[...] *Reason take you into her school and teach you to put your feelings in order [...]*” (Ibid.). Fru Fornuft (Lady Reason) er ligeledes en af Christines karakterer i hendes værk *Le Livre de la Cité des Dames* fra 1405. Her optræder Fru Fornuft som streng, men godgørende, og repræsenterer den rene form for fornuft. Hun er kun interesseret i den indiskutable fornuft og lader sig ikke overbevise af argumenter, der ikke kan modstå, at der bliver sat fornuftige spørgsmålstejn ved dem. Ved at benytte sig af Fru Fornufts visdom vil sønnen være i stand til at kunne holde styr på sine følelser og sit begær. Christine anbefaler sønnen at følge Fru Fornuft, netop fordi fornuften vil fortælle ham, at nyttesløs kærlighed ikke er umagen værd, og på den måde kan sønnen konkludere, at han bør afholde sig fra denne og ikke lade sig friste. Fornuften kan dermed hjælpe ham med at lægge bånd på følelserne ved at påpege logikken i den situation, han befinder sig i. Fornuften bør ifølge Christine dermed styre sønnens kærlighed.

I næstsidsste læresætning, Christine de Pizan kommer med i digtet, beder hun sønnen gøre sit ypperste for at klæde sin kone ærefuldt og: “[...] *let her be next to you as the lady of the house, not a servant; make your household serve her*” (Ibid.). Ved at indsætte *not a servant*, gør Christine det klart, at hun er af den holdning, at sønnens hustru ikke er hans tjenerinde, men bør stå ved hans side som ligeværdige individer. Christine går ind for de klassiske patriarkalske roller, som er normen i det middelalderlige samfund. Hun gør det dog ligeledes tydeligt, at selvom kønnene har forskellige praktiske roller, er det ene køn ikke under det andet, når det kommer til værdi. I den sidste læresætning er det helt tydeligt, at Christine anbefaler den patriarkalske magtfordeling i husholdningen, eftersom hun direkte siger, at sønnen bør: “*Make [hans] wife fear you as neccessary, but make sure never to*

beat her, for if she's good it would make her resentful, and if she's bad, she'd just get worse" (Ibid.). Hun går dermed ind for, at hustruen bør have ærefrygt for sin mand, men at denne ikke bør opnås ved hjælp af fysisk vold. Tværtimod vil fysisk vold kun resultere i, at en god viv vil blive bitter og en dårlig vil forværres. Kønnene er dermed ligeværdige, men ikke nødvendigvis lige i den banale forstand. De er lige i selve værdigheden. Værdigheden er netop selve omdrejningspunktet i Christine de Pizans morallære.

Christine de Pizans argumentation for validiteten af sine pointer

Brev nr. 5: Christine de Pizan to Jean de Montreuil (Juni-Juli, 1401)

Brev nr. 5 (Kilde nr. 3) er udvalgt, fordi den giver et indblik i, hvordan Christine de Pizan kommunikerer med sine mandlige meddebattører. Brevet er et af de første breve Christine sender i debattens første fase. Brevet skal dermed gerne være med til at belyse, i hvor høj grad Christine er opmærksom på sin egen status, uddannelse og køn samt den position, hun indtager ved begyndelsen af debatten. Ligeledes skulle brevet gerne belyse, hvordan hun henvender sig til sine mandlige moddebattører, når hun adresserer dem. Den facon hun adresserer dem på, giver et indblik i den respekt, som findes mellem debattens aktører.

Det fremkommer tydeligt i dette brev, at Christine de Pizan er klar over, hvilken position og status hun har i forhold til sine mandlige moddebattører. Christine lader nemlig til at være fuldt ud forstået med, at hendes køn kan skabe visse problematikker, når det kommer til at få hendes mandlige kolleger til at tage hendes argumenter alvorligt og ikke bare feje dem af bordet på grund af hendes køn. Dette ses i den måde, hun omtaler sig selv på i starten af brevet til Jean de Montreuil, hvori hun skriver:

"[...] greetings to you [...] from me, Christine de Pizan, a woman of untrained intellect and uncomplicated sensibility. May these factors in no way induce your wisdom to scorn the slightness of my arguments, but rather to consent to make up for their deficiency out of consideration for my feminine weakness"

(Ibid.: 50).

Christine de Pizan beder i ovenstående citat Jean de Montreuil om ikke at lade hendes feminine mangler påvirke validiteten i de argumenter, som hun fremlægger senere i brevet. Hun beder ham ligeledes om at se bort fra eventuelle brister, som hendes argumenter måtte have og ikke affærdige dem. Eftersom disse brister må skyldes de svagheder, som hendes køn medbringer. Med andre ord ønsker Christine ikke, at hendes mangler indenfor uddannelse skal værdinedsætte hendes argumenter.

Christine de Pizan har unægtelig ikke haft samme form for uddannelse som hendes mandlige meddebattører til trods for, at hendes far var meget liberal i sine holdninger til Christines uddannelse for sin tid og direkte opmuntrede hende til at forfølge hendes intellektuelle talenter. Derfor har hun grundet sit køn allerede visse ulemper, da hun per automatik ikke har samme startpunkt, som de mandlige debattører, når det kommer til uddannelse. Det, at hun beder dem se bort fra disse ulemper, betyder, at hun beder dem tage hende og hendes kritik alvorligt. Studere den og tage den til sig, som var den produceret af en mandlig kritiker. Christine anerkender ligeledes, at hendes uddannelse indenfor det sproglige har visse mangler, som hendes meddebattører ikke har, hvilket kan ses i nedenstående citat:

“[...] although I am not steeped in learning or familiar with the subtle language, which would enabled me to use sophisticated structures and finely arrayed, polished words that would make my arguments dazzling, I will nonetheless not refrain from stating concretely and in plain vernacular the conviction I have found in my mind, even though I may not be capable of expressing it with precision by means of ornate words”

(Ibid.: 51-52).

Christine de Pizan gør det dog ligeledes klart og tydeligt, at hendes sproglige brister ikke vil komme til at afholde hende fra at komme med sine meninger. Hun agter altså dermed at indtage den samme position, som var hun en mandlig debattør. Hun ønsker at deltage i debatten på lige fod med de andre debattører og med samme niveau af respekt og legitimitet. Christine har unægtelig opnået en vis form for status og respekt gennem sin opvækst ved det franske hof samt de bekendtskaber, hun har fået derigennem. En status, som gør det muligt for hende at starte denne debat i 1401 ved direkte at adressere sine moddebattører. Christine er derudover med stor sandsynlighed allerede inden debatten velkendt blandt sine meddebattører. Hun er derfor ikke helt udenforstående i det miljø, som debatten foregår i. Men om dette er nok til, at hendes ord har samme tyngde, som hendes mandlige meddebattørers, og i samtiden bliver vægtet lige så højt, er spørgsmålet. Det afhænger af, hvordan hendes meddebattører tiltaler hende, besvarer hendes kritik og omtaler hende til hinanden.

Det kan virke som om, at det er en taktik fra Christine de Pizans side at fremhæve sit eget køn og de udfordringer, som følger med. Eventuelt i et forsøg på at mindske den trussel mod deres maskulinitet, som moddebattørerne potentielt må føle ved, at hun som kvinde positionerer sig på lige fod med dem. Det, at Christine selv gør opmærksom på sit kendskab til sin status som kvinde, og hvilke mangler hun dermed har, skaber en interessant situation. Det kan nemlig diskuteres, hvorvidt Christine

eventuelt benytter dette kendskab til at lefle for de mandlige debattører. Ved på sin vis at degradere sig selv igennem understregningen af sit køn og decideret at bekendtgøre sine mangler fra starten, truer Christine nemlig ikke sine meddebattørers maskulinitet. Dette ville hun måske ellers have gjort, eftersom hun indtager en ligeværdig position i debatten.

"I have read and pondered your aforementioned prose essay and understand the gist of it, within the confines of my meager intellect. But even though it neither is addressed to me nor requires a response, I, stirred up by an opinion that runs counter to your writings, concur with the preeminent, shrewd cleric to whom the letter in question is addressed and wish to state, proclaim, and maintain publicly that, with all due respect, it is most wrongly and without justification that you have given such unalloyed praise to the work in question, which may in my judgment more appropriately be labeled pure idleness than usefull work"

(Ibid.: 51).

Ved at påpege, at hun har læst værket og forstået det ud fra den kapacitet, hendes kvindelige intellekt tillader, indtager Christine de Pizan en ikketruende position. Hendes moddebattører kan kommentere, irettesætte og lytte til hende, uden at deres mandighed og maskulinitet nødvendigvis trues. Christine formår på denne måde at få sine meddebattører til at lytte til sin kritik, tænke over den og besvare den. Hun undgår at demaskulinisere hendes moddebattører.

Det skal påpeges, at smiger gennem adresseringen af brevets modtager kan være normen i den tid og det miljø, som Christine de Pizan befinder sig i, og derfor ikke nødvendigvis er en specifik smigretaktik fra hendes side af. Men eftersom Christine er ene kvinde i debatten, kan det heller ikke udelukkes, at hun har været yderst opmærksom på sin egen status som kvinde. Det kan derfor heller ikke udelukkes, at hun har benyttet de brister, som følger med hendes køn, til egen fordel. En af de pointer Christine kommer med, er, at hendes køn netop gør hende unikt kvalificeret til at udtale sig om kvindehadet i *Roseromanen*. Dette kan ses i brevet, hvor Christine argumenterer for, at: "[...] insofar as I am in fact a woman, I am better suited to attest to these matters than he who, not having had this experience, speaks instead through conjecture and in a haphazard manner" (Ibid.: 60). Christine vender dermed det, at hun er en kvinde, til et argument for sine egne kvalifikationer til at deltage i debatten og for hendes argumenters validitet. Netop fordi Christine er kvinde, mener hun, at hun bedre kan udtale sig om, hvorvidt *Roseromanen* er kvindefjendsk i sin natur. Hun påpeger, at hendes erfaringer som kvinde må vægte højere end en mands, da denne ikke har kunne mærke erfaringerne på egen krop og derfor kun kan udtale sig tilfældigt omkring, hvordan ærbødige kvinder

bør være. Christine de Pizan argumenterer derfor for, at hun gennem sit køn har en intim indsigt i emnet, hvilket hun ligeledes påpeger i følgende citat:

“But do not believe, dear sir [...], that I have stated or enumerated the aforementioned justifications, or that they are predicated upon biased excuses, because I am a woman; for in truth my motivation stems from nothing other than simply advocating pure truth, since by proven knowledge I know this truth to be contrary to the statements I have refuted”

(Ibid.).

Christine de Pizan beder ligeledes sine moddebattører om ikke at affeje hendes argumenter og pointer med, at hun er kvinde og dermed angiveligt har en bias fra starten. Hun beder dem om, ikke blot at se hende som en kvinde, der føler sig ramt af de formodede sandheder, som *Roseromanen* kommer med og dermed ønsker at rettesætte dem. Men at se hende som en, der gennem sit køn unikt kan skildre sandheden, som den er, grundet det, at hun netop selv har erfaring med, hvordan ærefulde kvinder bør være. Hendes køn bør derfor, ifølge Christine, ikke forringe hendes pointer og argumenter, men i stedet ophøje og legitimere dem:

“May the fact that I dare to repudiate and reproach such a celebrated and clever author not be attributed to presumptuousness on my part, but rather be credited to the firm and serious conviction that motivates me to oppose certain details contained within the work”

(Ibid.: 51).

Christine de Pizan føler dog stadig, at hun bør tage sine medkvinder i forsvar imod de kvindefjendske fordomme, som *Roseromanen* kommer med. Hun påpeger, at det ikke er: “[...] attributed to folly, arrogance, or presumption that I, a woman, dare to reprimand and refute so subtle an author and to divest his work of its renown, when he, just one man, dared undertake to defame and condemn without exception an entire sex” (Ibid.: 63). Hvis Jean de Meun i *Roseromanen* kan tillade sig at skære alle kvinder overens og ikke differentiere imellem dem, mener Christine, at hun også har ret til at tage de ærbødige kvinder i forsvar, eftersom disse ikke fortjener denne nedværdigende omtale, som *Roseromanen* udsætter dem for.

De mandlige moddebattørers kritik og svar til Christine de Pizan

Brev nr. 13: Gontier Col to Christine de Pizan (September 13, 1401)

Brev nr. 13 (Kilde nr. 4) er udvalgt med henblik på at se nærmere på, hvordan Christine de Pizans mandlige moddebattører adresserer hende i deres breve. Den måde, de tiltaler hende på, er nemlig med til at indikere, hvilken status Christine har i debatten, samt hvilken kønsopfattelse hendes moddebattører har. Brev nr. 13 er sendt af Gontier Col til Christine. I brevet beder han hende sende hendes publicerede modsvar til Jean de Montreuil's lovprisning af *Roseromanen*. Brevet er dermed sendt, før Col får fuldt indblik i, hvilke kritikpunkter Christine fremlægger. Den måde Col tiltaler Christine på og opfatter den kritik, han formoder, hun kommer med, er derfor med til at give et indblik i den status, Christine har i starten af debatten.

Gontier Col benytter ligesom Christine de Pizan komplimenter, når han adresserer modtageren af brevet. Dette kan blandt andet ses, når han kalder Christine for en: *"[...] prudent, honored and wise [...] Woman of high and exalted intellect, worthy of honor and the greatest compliments"* (Col i Hult, 2010: 92). Dette kan tyde på, at denne måde at tiltale hinanden på er normen blandt 1400-tallets lærde i Frankrig, og dermed ikke er en direkte smigretaktik fra Christines side i et forsøg på at lefle for sine mandlige modstandere i debatten. Men blot en formel og respektfuld måde at tiltale hinanden på. Dermed er det kun hendes brug af sit køn og mangler heraf, som argumenter, der kan anses som en form for taktisk leflen og ikke nødvendigvis smigeren.

Der er ingen tvivl om, at Gontier Col og Christine de Pizan kender til hinanden. Dette fremkommer tydeligt i følgende citat:

"This matter [Christines modsvar] causes me great astonishment and comes to me as a complete surprise; indeed, my firsthand knowledge of you and your activities moves me not to believe it, on account of your having known, read, and understood him [Jean de Meun] in the book [Roseromanen] in question and in his other writings in French, as well as many other diverse doctors, authors, and poets"

(Ibid.: 92-93).

Gontier Col lægger ikke skjul på, at han har kendskab til, at Christine de Pizan har fået en uddannelse, og at denne har været omfattende nok til, at hun kan læse og forstå Jean de Meun's værker samt: *"[...] many other diverse doctors, authors, and poets"* (Ibid.: 93). Dette gør Col ved at påpege, at han har førstehånds kendskab til Christine og hendes litterære aktiviteter. Han understreger ligeledes, at det

derfor undrer ham, at hun går imod Jean de Meun. Gontier Cols anerkendelse af Christine de Pizans kompetencer ses ligeledes, når han påpeger, at Christine: “[...] will be capable of deciphering and correcting the scribal errors in this collection [Jean de Meuns Treasure]” (Ibid.). Col anerkender, at Christine har flere kompetencer end en skriver. Hun har dermed en uddannelse, som indbefatter mere end blot at kunne læse og skrive. Ligeledes overgår hendes intellekt den stilling som kvinderne netop kunne få inden for den akademiske verden. Hun er dermed overkvalificeret til stillingen. Col mener dermed, at Christine derfor har evnen til at være kritisk og til selv at danne meninger ud fra det, hun læser. Når Col skriver, at Meuns *Treasure*: “[...] is riddled with errors owing to the fault of the scribe, who did not understand it, or so it seems, and I did not have the time or leisure to look it over or correct it [...] because it is assumed that you [Christine] will be capable of deciphering and correcting the scribal errors in this collection” (Ibid.), indikerer det, at Col har visse forventninger til Christines kompetencer. Ordet *deciphering* indikerer ligeledes, at Christine har uddannelse nok til at kunne tyde og afkode de meddelelser, som Meun kommer med i sit værk. Hun må dermed ligeledes være i stand til at kunne tyde og afkode Meuns andre værker, såsom *Roseromanen*. Col sender desuden Meuns værk *Treasure* til Christine i håb om, at det vil kunne: “[...] lead you [Christine] back to the real truth, so that you may learn more about, and better acquaint yourself with, the work of the aforementioned Meun” (Ibid.). Grunden til, at Col netop sender hende *Treasure*, skyldes, at den er: “[...] assembled to be made known to those who were envious of him [Meun], as well as others, upon his death” (Ibid.). David F. Hult pointerer ligeledes, at Col netop vælger at videresende *Treasure*, fordi denne med sin sobre tone vil kunne retfærdiggøre det formodet kvindehad og komiske uanstændigheder, som findes i Meuns andre værker, såsom *Roseromanen*. De mennesker, som Col anklager for at være misundelige på Meun, er ligeledes dem, han mener, har skubbet Christine til at starte debatten.

“[...] they who pushed you into this endeavor because they either did not dare to touch it or weren't capable of doing so, but who want to make of you, as it were, a raincoat, in order to claim that they would know how to do it better than a woman and to inhibit more effectively the unflagging renown of such a man among mortals”

(Ibid.: 93-94).

Gontier Col antyder dermed, at Christine de Pizan blot benyttes som en form for sikkerhedsvest, eller som David F. Hult udtrykker det: “[...] a buffer, or even a decoy [...]” (Hult, 2010: 94, fodnote 115). På det tidspunkt Col afsender dette brev, har han endnu ikke haft mulighed for at læse Christines

publicerede modsvar til *Roseromanen*. Han kender dermed ikke intimt til de argumenter, som hun fremlægger. Derfor er det ligeledes nemmere for ham at se hende som en, der blot bliver udnyttet af Jean de Meuns kritikere. Den kritik Christine de Pizan kommer med, er derfor ikke hendes egen. Hun er blot en skakbrik i deres spil. Det er ligeledes derfor, Gontier Col ønsker at lede hende tilbage til den ægte sandhed, for med hendes uddannelse mener Col, at Christine burde kunne genkende sandheden og dermed løsrive sig fra de mennesker, der blot udnytter hende til at fremme deres egne synspunkter. Col pointerer dog, at:

“Insofar as you have chosen, or rather dared, to accuse, correct, and reproach him, as people say, for what he accomplished in the book of the Rose [...] there is one thing I do not wish to forget or leave unmentioned: that if you do not reverse your position and disavow what you have said, I shall undertake to come to his [Meun] defense against your writings and any other ones whatsoever, being confident in good and true justice, and certain that truth, which does not retreat into hiding will be with me”

(Col i Hult, 2010: 94).

Gontier Col advarer i ovenstående citat Christine de Pizan om, at hvis hun ikke tager sine ord tilbage, vil han selv forsvare Jean de Meun og *Roseromanen*. Han påpeger dermed, at hvis ikke Christine trækker sit forsvar tilbage og benægter hendes udsagn, vil hun ikke længere kunne anses for blot at være en sikkerheds buffer. Hun vil med andre ord ikke længere kunne anses som værende en lidt naiv kvinde, der bliver udnyttet af Meuns kritikere. Det kan derved diskuteres, hvorvidt Christines status indenfor debatten i givet fald vil stige, hvis Col aktivt kommer med et forsvar mod Christines kritik, eftersom et sådan forsvar kræver, at hun til en vis grad tages seriøst og at hendes kritikpunkter ikke affærdiges fuldstændig fordi hun er kvinde. Col sætter ligeledes hendes publicerede tekster i samme bås som andre kritiske tekster, hvilket ligeledes taler for, at hun i hvert fald anses som værende på samme niveau som disse. Et niveau, der er betydningsfuldt nok til at kræve et aktivt modsvar.

Brev nr. 14: Gontier Col to Christine de Pizan (September 15, 1401)

Brev nr. 14 (Kilde nr. 5) inddrages i analysen, fordi den giver et indblik i, hvordan de mandlige moddebattørers opfattelse af Christine de Pizan givet vis må have ændret sig efter, de bliver fuldt ud bekendte med hendes kritikpunkter af *Roseromanen*. Brev nr. 14 har Gontier Col sendt til Christine efter, han formodentligt har læst hendes publicerede brevsamling, som han netop bad om at få i brev nr. 13 (Kilde nr. 4). Brev nr. 14 giver dermed indblik i, hvordan hans opfattelse af Christine påvirkes

af hans forståelse af hendes kritik af *Roseromanen*, samt hvordan denne opfattelse eventuelt er med til at påvirke den status, Christine de Pizan har i debatten.

Præcis som i forrige brev giver Gontier Col komplimenter, når han henvender sig til Christine de Pizan. Han adresserer hende blandt andet som værende: "[...] *a woman of lofty understanding* [...]" (Ibid.: 95) i begyndelsen af brevet. Ordet *lofty* har en tvetydighed, som både kan anses for at være positiv og negativ. På den ene side kan Christines forstand i denne anledning tolkes til at være ophøjet. Dermed kan udtalelsen tolkes som værende et kompliment fra Cols side af, som en form for lovprisning eller ros af hendes begavelse og uddannelse og dermed også af hendes karakter. Men *lofty* kan ligeledes betyde storsnudet, hvilket giver adresseringen en langt mere negativ ladet tone, eftersom det at være storsnudet oftest forbindes med at være overlegen og nedladende. *Lofty* kan dermed referere til at Christine, efter Cols mening, agerer indbildsk og arrogant, når hun tillader sig at kritisere Jean de Meun og *Roseromanen*. Det giver god mening for Col at benytte *lofty* i en mere negativ sammenhæng i dette tilfælde, fordi han ikke deler samme holdning som Christine, når det kommer til Meun og *Roseromanen*.

Gontier Col indleder brevet med at pointere, at:

"The devine Scripture teaches and orders us to correct and reprimand one's friend at first in private when one sees him go astray or make a mistake, but that if he does not wish to improve himself on that occasion one should correct him in public; and if he does not wish to correct himself after that, then one should consider him tanquam eunucus et publican [en hedning og en tolder (Matthæusevangeliet Kap. 18, V. 17)]"

(Ibid.).

Dette gør Gontier Col for at understrege, at han allerede i sit forudgående brev har opfordret Christine de Pizan til at trække sine udtalelser tilbage, og at dette nu er advarsel nummer to. Ved at referere til netop denne passage i Biblen, påpeger Col, at han har kristendommen ved sin side. Hans ord er derfor retfærdiggjort, hvis det ender med en offentlig debat. Det kan ligeledes diskuteres, hvorvidt han indirekte også føler at en eventuel tilsmudsning og bagvaskelse af hendes karakter, som denne debat måtte bringe, er retfærdiggjort.

Det lader dog ikke til, at Gontier Col ønsker en hed debat. Han skriver eksempelvis: "[...] *confess your error, and we [Gontier Col og hans mandlige kollegaer] will have pity on you and grant you mercy by giving you salutary penance*" (Ibid.). Col anmoder igen Christine de Pizan om at anerkende,

at hun begår en fejl ved at starte denne debat og kritisere Jean de Meun. Col tilbyder hende endda, at hvis hun gør dette, vil hun kunne opnå en soning igennem den nåde, som han og hans mandlige kollegaer kan tilbyde hende. Kolleger, der ifølge Col, består af Jean de Meuns: ” [...] *loyal disciples, my lord the provost of Lille [Jean de Montreuil] [...] and others*” (Ibid.). Med andre ord kan Col og hans kolleger befri Christine de Pizan fra hendes synd og genoprette hende som ærbødig, hvis hun vedkender sig sin fejl og vedkender sig, at hendes kritik af Meun og *Roseromanen* er usand. Hendes status som ærbødig kvinde vil dermed blive genoprettet. For eftersom hendes kritik, ifølge Col, er usand, betyder det, at Christine har båret falsk vidnesbyrd imod sin næste og har derved brudt det ottende bud og syndet. Kun ved at angre for denne synd og dermed tilbagetrække det falske vidnesbyrd, kan Christine håbe på soning. Hendes kritik af Meun og *Roseromanen* kan dermed i værste tilfælde lede hende til helvedes porte. Ligeledes ligger der en trussel gemt i hans tilbud om nåde, især når man kombinerer den med hans brug af Biblen som retfærdiggørelse af en offentlig irettesættelse af Christine. Hvis ikke Christine trækker sine ord tilbage, vil hun ikke alene miste tilbuddet om soning for hendes synd, men også at modsvaret til hendes kritik sandsynligvis ikke vil blive nænsomt, da Col og hans kolleger har Guds ord ved deres side.

Gontier Col påpeger i hans forrige brev til Christine de Pizan, at hun antageligt bliver udnyttet som en form for sikkerheds buffer af Jean de Meuns kritikere, og at hun blot er en naiv kvinde, der på sin vis ikke ved bedre, da hun begår sin synd. Dette narrativ fortsætter han ligeledes i dette brev. Han skriver blandt andet, at han:

“[...] bear you [Christine] loyal affection on account of your virtues and merits, and because of this I exhorted, advised, and implored you initially, in the letter that I sent you the day before yesterday, to correct and redress your stance with regard to that manifest error, folly, or senselessness that came to you as a result of presumption and arrogance – you being a woman passionately engaged in this matter”

(Ibid.).

Gontier Col anerkender først og fremmest, at han igennem hendes dyder og fortjenester har en loyal ømhed overfor Christine de Pizan, hvilket er derfor han i sit forrige brev anbefaler hende at råde bod for hendes ugerning. Han ønsker ikke se hende falde fra sin status som ærværdig og i værste fald ende i helvede. Men om denne ømhed indeholder den samme form for respekt, som han giver sine mandlige kolleger, er usikkert. Col giver nemlig igen Christines køn skylden for hendes ugerning. Dette ses når han skriver, at hendes kritik af Jean de Meun og *Roseromanen* er: ”[...] *a result of presumption and*

arrogance – you being a woman passionately engaged in this matter” (Ibid.). Det er med andre ord kvindens natur, der her bærer skylden. Christine de Pizan er af natur underlagt kraftige følelser, herunder passion, som i dette tilfælde vildleder hende til at begå denne fejl. Det er derfor Christines kvindelige natur, som påbyder hende i sin arrogance at irettesætte Jean de Meun, som Gontier Col anser for at være en: *”[...] very excellent and irreproachable doctor of holy devine Scripture, a lofty philosopher and a cleric very deeply learned in all the seven liberal arts [...]”* (Ibid.). Det er dermed hendes køn, som enten er skyld i, at hun bliver benyttet som en buffer af Meuns kritikere, eller som leder hende til at komme med denne usande kritik grundet hendes overvældende følelser. Ifølge Col er det ikke Christines intellekt, som danner fundament for hendes kritik, men hendes køn.

Contier Col pointerer senere i brevet, at: *”[...] when I write to you in the future, I address you in the singular, may it not displease you, nor should you attribute it to arrogance or haughtiness on my part, for this is and always has been my manner when I have written to my friends, especially when they are learned”* (Ibid.: 96). Her mener Col, at han fremover i deres følgende korrespondance vil adressere Christine de Pizan med det mere uformelle *tu* i stedet for *vous*. David F. Hult pointerer, at man nemt kan se dette som en form for nedladdenhed fra Cols side givet den tone, han har i brevet, men at dette er normen for Col og hans kreds af kolleger, f.eks. Jean de Montreuil, at benytte denne form for adressering. Dette ses ligeledes i et senere brev (Kilde nr. 7), hvor Montreuil er afsenderen. Denne uformelle måde at adressere hinanden på, har de adopteret fra de italienske humanister (Hult, 2010: 96, fodnote 122). Det, at Col vælger at bruge samme form for uformelle adressering over for Christine, som han bruger hos sine mandlige kolleger, fortæller lidt om, at Christine må have haft en vis form for respekt og status. Det ser man ligeledes, når Col i forbindelsen med denne pointering vælger at komplimentere Christine for at være veluddannet. Han anerkender dermed, at Christine er mere end blot en kvinde, hun er lærd. Man kan endda sige at ved hans brug af samme tiltaleform, som han benytter over for sine mandlige kolleger, sætter han hende på samme niveau som dem. Hendes intellekt har dermed en status som minder om de mandlige debattørers, men det er hendes køn og dets naturlige mangler, som forringer hendes samlede status og position. Det virker som om, at det er hendes køn, der ifølge Col, er syndebukken, når det kommer til de fejl, han mener, hun begår i sin kritik. Det er hendes køn og ikke hendes lærdom, der bringer hende i synd, hvilket vel også er derfor, han afrunder brevet med at skrive: *”May God in short order see fit to bring your heart and understanding back to the true light and acknowledge of the truth! For it would be unfortunate if you remained any longer in such error under the shadows of ignorance”* (Col i Hult, 2010: 96). Det gør Col netop for at understrege, at det er Christines hjerte og ikke hendes hoved, som har resulteret i

hendes afvigelse fra sandheden. Hjertet er her forstået som hendes kvindelige natur, hendes følelser, grundet det at hjertet tit forbindes med følelserne. Uvidenheden følger altså med hendes hjerte og det er det, som ifølge Gontier Col, kaster sine skygger over Christine de Pizan og gør, at hun ikke på samme måde som ham kan se sandheden.

Christine de Pizans modsvar

Brev nr. 15: Christine de Pizan to Gontier Col (Late September 1401)

Brev nr. 15 (Kilde nr. 6) er udvalgt, fordi det er Christine de Pizans modsvar til Gontier Cols påstande og kritik, der uddybes i brev nr. 13 og 14 (Kilde nr. 4 og 5), som giver en indsigt i, hvordan Christine selv ser sin position og status. Brevet er derved med til at uddybe hendes opmærksomhed på sit køn og den kritik, som det er skyld i. Hendes måde at argumentere imod de kritikpunkter, som Col kommer med, burde ligeledes skildre de kønsopfattelser, hun har.

Det er tydeligt ud fra Christine de Pizans svar til Gontier Col, at hun ikke er bange for at give sine holdninger til kende og stå ved dem. Christine vender hans kritik på hovedet og proklamerer at netop det faktum, at hun er kvinde og angiveligt i sine følelsers vold, er en fordel. Eftersom denne passion, som hun kritiseres for at have, er årsagen til, hun har haft modet til at kaste sig ud i at kritisere Jean de Meun og *Roseromanen*.

“Thereupon, after having looked it [Christines afhandling] over and spent some time with it, you found your error punctured and struck down by the truth, and in a fit of impatience you wrote me your much more injurious second letter, reproaching my feminine sex (which you consider to be, as though by nature, afflicted by powerful emotions and motivated by folly and presumption in daring to correct and reproach a doctor as exalted, as honored, and as important as you claim the author [Jean de Meun] of this work [Roseromanen] to be)”

(Pizan i Hult, 2010: 97).

I dette citat kan det diskuteres, hvorvidt Christine de Pizan endda kritiserer Gontier Col for de selv samme ting, som hun bliver kritiseret for - netop det at være underlagt stærke følelser, der påtvinger én at handle uhensigtsmæssigt. Christine påpeger nemlig, at efter Col har læst hendes afhandling om *Roseromanen*, og det dermed må være gået op for ham, at han har begået en fejltagelse ved blindt at støtte op omkring Jean de Meun, begynder Col i et anfald af utålmodighed at skrive sit andet brev til Christine. Et brev (Kilde nr. 5), der er langt mere demoraliserende, hvori han for alvor begynder at

bebrejde hendes køn og dets naturlige mangler. Men det er netop selvsamme mangler, som Christine de Pizan her kritiserer Gontier Col for at have. Hun kritiserer ham for at lade hans følelser overtage magten og styre ham på samme måde, som han kritiserer hende for at være styret af den kvindelige passion. Dette ses, når Christine skriver *in a fit of* i ovenstående citat. *A fit of*, et anfald, en pludselig om end kortvarig indtræden af en voldsom sindsstemning. Ikke alene kritiserer hun Col for at lade sig styre af de følelser, der forekommer, da han opdager, at han tager fejl i sin blinde beundring af Jean de Meun. Christine de Pizan vender ligeledes også den kritik, han herefter kommer med om til noget positivt. I følgende citat argumenterer Christine netop for at det faktum, at hun grundet sin kvindelige natur er underlagt stærke følelser, gør hende bedre kvalificeret til at komme med sine argumenter, og at hun ikke selv ser det som værende en negativ ting:

“[...] if you discount my arguments to such a degree on account of the meagerness of my faculties (for which you reproach me when you say ‘being a woman’, ect.), you should know that I do not in truth consider this all a reproach or slander, because of the consolation arising from the noble memory and continued experience of a great abundance of noble women who have been and still are most worthy of praise and accustomed to every virtuous activity. I would rather resemble them than be made rich by all the goods of fortune. However, if you still wish at all costs to belittle my vehement arguments for this reason, may it please you to recall that the small point of a dagger or a penknife can puncture a large sack full of, indeed distended by, material things; and don’t you know that a small weasel attacks a great lion and sometimes puts him to rout? So do not think in the slightest that I may be shaken or discouraged by a faintness of will that would make me quickly recant – in spite of the fact that while saying vile things to me, you menace me with your subtle arguments, which are tactics that commonly terrify the cowardly”

(Ibid.: 97-98).

Tværtimod finder Christine de Pizan det at være kvinde positivt. Hun lovpriser de ærefulde kvinder for deres dydige gerninger, der netop gør dem værdige til ros. Christine pointerer, at hun hellere vil sammenlignes med disse ærbare kvinder og tilhøre deres kategori end at modtage alle de rigdomme, som lykkens gud kan skænke hende, hvilket i sig selv er et stærkt udsagn. Disse rigdomme er jo nødvendigvis ikke kun materielle, men ligeledes emotionelle. Det, at være kvinde og i sine følelsers vold, er dermed ikke en negativ ting. I citatet går Christine til angreb overfor Gontier Col. Dette gør hun ved at påpege, at han bør huske, at selv en lille kniv kan skære hul i en opsvulmet sæk. Med dette mener hun i givet fald, at hendes kritik kan skære hul på den sæk, som *Roseromanen* udgør, og dermed

vil den ægte sandhed løbe ud og *Roseromanens* sande natur blotlægges. Christine de Pizans angreb ses ligeledes når hun påpeger, at selv en lille væsels angreb kan få den mægtige løve til at ændre kurs. Dette er unægteligt en metafor for, hvordan hun, den lille væsel, kan ændre løvens, Gontier Col og de andre tilhængere af *Roseromanen*, kurs hen mod sandheden. Derfor bør Col ikke tro, at Christine har tænkt sig at give op og trække sin kritik tilbage, tværtimod. Selv den skræmmetaktik, han benytter, vil ikke få hende til at ændre mening. Med skræmmetaktik, mener Christine sandsynligvis, at Col beskylder hende for at bryde et af de ti bud og dermed synde, hvilket kan lede til sjælens evige pinsel i helvede, hvis ikke man angreder og råder bod for sin synd.

Sædvanligvis benytter Christine de Pizan sig af komplimenter, når hun adresserer Gontier Col. Dette ses, når hun skriver:

"O cleric subtle in philosophical understanding, accomplished in the sciences, nimble in polished rhetoric and refined poetic skill, please do not allow a zealous error to lead you to blame and reproach my rightful opinion that is motivated by a sense of what is just, even if it doesn't suit you"

(Ibid.: 96).

Christine de Pizan er dog hurtig til at påpege, hvor Gontier Col er gået galt i byen hende. Ifølge Christine bør Col ikke lade sin nidkære fejltagelse lede ham til at bebrejde hendes retmæssige holdninger, der er bundet i sandheden, blot fordi disse ikke passer ind i Cols egen opfattelse.

Christine de Pizans sprogbrug og tone ændrer sig derudover i løbet af brevet. Dette ses i nedenstående citat, hvor Christine gør brug af blandt andet udråbstegn og udråbsordet *Ha*, der oftest benyttes som et udtryk for hån, overraskelse eller triumf.

"Ha! What a lofty and clever judgment! Do not allow your own whims to shut down the penetration of your mind! Gaze straight ahead following the most excellent path of theology, and not only will you not condemn my ideas as I have written them, but you will reconsider whether praise is appropriate for specific passages the reprove, be that as it may, you should in all instances take note of which things I condemn and which I do not"

(Ibid.: 97).

Christine de Pizan beder i dette citat Gontier Col om at følge teologiens vej, for hvis han gør det, vil han se, at hun har ret i sin kritik, og han vil ikke fordømme hendes pointer. Tværtimod vil han indse at dele af hendes irettesættelse er prisværdige, og han under alle omstændigheder bør være

opmærksom på hendes kritikpunkter. Det er i sig selv et hårdt modsvar at bede Gontier Col om at lade teologien lede hans vej frem. Col er minister ved det kongelige hof og har unægtelig fået en uddannelse med fundament i teologien. Han er dermed velbevandret i denne. Derudover er hele det teologiske aspekt på dette tidspunkt inkarneret i selve menneskets eksistensgrundlag. Derfor kan det opfattes som en fornærmelse af Col, når Christine de Pizan beder ham finde tilbage til teologiens vej. En vej, Col unægteligt selv mener, han befinder sig på, hvis man dømmes ud fra de udsagn, han kommer med i de breve, som han tidligere har sendt Christine (Kilde nr. 4 og 5). Heri påpeger han netop, hvilken synd Christine begår ved at tale falsk.

De mandlige moddebattørers omtale af Christine de Pizan til hinanden

Brev nr. 19: Jean de Montreuil to a Great Poet (Eustache Deschamps or Honoré Bovet?) (Either February/March or July/August 1402)

Brev nr. 19 (Kilde nr. 7) er blevet udvalgt, fordi det gerne skulle give et indblik i, hvordan mændene omtaler Christine de Pizan til hinanden. Brevet er sendt af Jean de Montreuil til en ukendt mandlig modtager, det menes dog, at modtageren enten er poeten Eustache Deschamps eller benediktinermunken Honoré Bovet. Ikke alene er denne omtale med til at belyse, hvilken position Christine har i debatten, hendes status og tilhørende respekt. Omtalen er ligeledes med til at udpensle kønsopfattelserne i debatten. For en ting er, hvad der bliver sagt direkte til Christine, en anden er, hvad der bliver sagt bag hendes ryg. En af de store pointer Christine kommer med i sin opfattelse af kønnene, er, at de gejstlige tenderer til at bagvaske kvinder. Hvis dette kan bevises, er det med til at fastslå hendes pointe samt binde hendes kritik i sandheden. Det er nødvendigvis ikke med til at ændre på selve kønsopfattelserne, men det er med til at fastslå Christines troværdighed.

Akkurat som i de tidligere breve, som specialet ser nærmere på, benyttes komplimenter, når modtageren af brevet adresseres. Derfor lader det ikke til, at benyttelsen af komplimenter nødvendigvis er et specifikt forsøg på at lefle fra Christine de Pizans side af, men blot normen, når man adresserer modtageren. Jean de Montreuil kalder f.eks. sin modtager for: "[...] *illustrious man* [...]" (Montreuil i Hult, 2010: 103). Han benytter dog ikke lige så mange komplimenter, som henholdsvis Gontier Col gør i sine breve til Christine. Til gengæld tydeliggør Montreuil den samhørighed, han føler med modtageren. Dette gør han ved at tiltale modtageren som "[...] *very dear brother* [...]" (Ibid.: 105), når han beder denne om at give sin støtte og forsvare Meun og *Roseromanen*. Det, at Montreuil beskriver modtageren som sin bror, indikerer, at han anser vedkommende, som værende et individ af en vis form for høj og respektabel status, eftersom denne

adressering tillægger modtageren samme status som Jean de Montreuil selv. De er på sin vis skabt af samme stof, da de i overført betydning kommer fra samme familie. Montreuils afslutning på brevet vidner derudover om, at deres korrespondance ikke nødvendigvis har stået på længe. Dette begrundes med, at Montreuil undskylder for at tiltale modtageren med *tu*, der er den mere uformelle tiltaleform på dette tidspunkt. Han påpeger ligeledes, at denne form for tiltale har han lært: "[...] from [hans] reading of the ancients: a single person is not to be addressed in the plural" (Ibid.). Hans mere uformelle tiltaleform skyldes dermed ikke nødvendigvis et familiært kendskab til modtageren af brevet. Derved er hans brug af *brother* mere en indikation af respekt og status end et familiært bekendtskab.

Det er tydeligt, at Jean de Montreuil ikke har den bedste opfattelse af Christine de Pizan. Han mener, at hendes kritik af Jean de Meun bunder i jalousi. Dette ses, når han blandt andet skriver: "*In truth, according to the saying of Livy, 'the greater the glory, the more it was exposed to jealousy'*" (Ibid.: 104). Her pointerer Montreuil, at den succes og ære som *Roseromanen* og Meun har opnået, automatisk vil lede til, at andre må føle sig jaloux. Christines kritik må dermed, ifølge Montreuil, være bygget op omkring hendes egen jalousi. Det, at hun ikke har opnået samme anerkendelse og status som Meun, har ledt hende til at nedgøre ham og hans værk. Meun beskrives blandt andet af Montreuil som værende en: "[...] most eminent [...] very brilliant man [...]" (Ibid.: 103). Montreuil ligger derved ikke skjul på, at han anser Meun for at være en af tidens mest ærefulde forfattere.

Jean de Montreuil kritiserer ligeledes Christine de Pizan for ikke at have sat sig nok ind i de ting, som hun efter hans mening bagvasker gennem sin kritik. Han skriver blandt andet, at den kritik, som Jean de Meun får, er: "[...] slander, and these most unreflecting people quarrel with a dead man who, if he were living, would crush them entirely with a single gesture" (Ibid.: 104). Kritikken er med andre ord ikke andet en bagvaskelse, og hvis Meun stadig havde været i live, ville han uden problemer kunne argumentere imod den. Det er tydeligt, at Montreuil ikke tager Christines kritik alvorlig. Han pointerer nemlig, at: "[...] it really irritates me that among our detractors certain of them have examined this romance, which must rather be called a mirror of the discourse on human life, superficially, or read it in a hurry, as they admit" (Ibid.). Det irriterer Montreuil, at Christine ikke dybdegående har sat sig ind i det materiale, som hun vælger at kritisere. Ifølge ham afspejler *Roseromanen* direkte livets egen diskurs, og det kan derfor anses som respektløst ikke at sætte sig ordentligt ind i værket, før man udtaler sig om det. I det ovenstående citat refererer Montreuil tilbage til et af Christine tidligere breve (Kilde nr. 3), hvori hun selv pointerer, at hun: "[...] read and evaluated it [Roseromanen] from one end to the other as best I could understand it. It is true that

regarding material that in some parts was not to my taste, I skipped over it like a rooster over hot embers, so I did not see it in its entirety” (Pizan i Hult, 2010: 52). Christine de Pizan burde ifølge Jean de Montreuil ikke komme med disse anklager om kvindefjendskhed hos Jean de Meun og *Roseromanen*, når hun ved egen tilståelse ikke har sat sig ordentligt ind i værket og dets pointer. Det, at Christine springer passager over, mener Montreuil kan gøre, at hun ikke forstår de pointer, Meun prøver at formidle igennem sin satire. Montreuil mener dermed, at Christine simpelthen ikke har forstået *Roseromanens* sande budskab, og at hun derfor er alt for hård i sin kritik af Meun. Ifølge Montreuil skriver Meun satirisk og har dermed flere friheder end andre forfattere. Montreuil skriver blandt andet, at:

”They [Jean de Meuns kritikere] do not distinguish the variety of characters, nor do they notice by what end, in what context or why they speak, nor do they consider that this teacher [Jean de Meun] is precisely taking up the role of a satirist, by virtue of which many things are permitted that are prohibited to other authors”

(Montreuil i Hult, 2010: 104).

Jean de Montreuil mest skrappe udtalelse omhandlende Christine de Pizan, findes dog i følgende citat, hvor han skriver, at: *“[...] although she [Christine de Pizan] is not lacking in intelligence within the limits of her female capacity, it seemed to me nevertheless that I was hearing the Greek whore Leontium, who, as Cicero reports, dared to write against so great a philosopher as Theophrastus”* (Ibid.: 103). Her sammenligner han Christine med en prostitueret, en af de kvinder, som netop ikke anses for at være ærbødige og velansete. Ifølge den italienske forfatter, digter og humanist Giovanni Boccaccio er Leontium en lærd, der bevæget af enten jalousi eller forvovenhed tør kritisere en af hendes tids mest velansete og kendte filosoffer, Theophrastus. Hun er ifølge Boccaccio genial, men hun formår at ødelægge sit eget omdømme, da hun: *”[...] ‘threw away womanly shame and was a courtesan, or rather a harlot’: ‘We must certainly bewail the fact that so brilliant a mind, given by the heaven as a sacred gift, could be subjected to such filthy practices’”* (Evans, 1994: 238). Det er helt tydeligt, hvorfor Montreuil drager visse ligheder mellem Leontium og Christine. Montreuil har tidligere givet udtryk for, at han finder Christines intellekt respektabelt ud fra det faktum, at hun er kvinde. Dette ses, når han pointerer, at: *”[...] she is not lacking in intelligence within the limits of her female capacity [...]”* (Montreuil i Hult, 2010: 103). Leontium bliver ligeledes anset for at være en kvinde med et respektabelt intellekt, hun formår dog at ryge i fordærv og hendes intellektualitet bliver dermed ikke længere på samme måde anerkendt eller respekteret. På samme måde kan man diskutere,

hvorvidt Jean de Montreuil med denne sammenligning ligeledes mener, at Christine de Pizan er faldet i fordærv. Hendes kritik af Jean de Meun og *Roseromanen*, har dermed på sin vis ledt Christine til at bortkaste sit intellekt. Hendes status er med andre ord ikke meget større end en falden kvindes, hvis ikke hun retter op på sine ugerninger. Montreuil har dermed ikke den mest positive opfattelse af Christine og hendes køn. Alle de positive egenskaber han attribuerer til Christine findes på trods af hendes køn. Hendes intellekt er f.eks. godt af at være en kvindes.

Christine de Pizan kommer ikke selv med et modsvar til denne sammenligning af hende og Leontium i selve debatten, men i hendes værk *Le Livre de la Cité des Dames* fra 1405 forsvare hun sig: "*I could give you many more examples of brilliant women, such as the Greek woman Leontium, an excellent philosopher, who dared to put forward clearly reasoned arguments against Theophrastus, a thinker who was highly regarded in his own time*" (Pizan, 1999: 61). Her vender Christine kritikken af Leontium og sig selv fra at være negativ til positiv. Dette gør hun ved at påpege, at Leontium bruger den sande fornuft i sine argumenter. Både Christine selv og Leontium kritiserer med vovet passion, hvad de mener er falske standpunkter og argumenter. Deres forsvar af sandheden, mener Christine, er upartisk og bundet i fornuft. Det er dette, som Christine fremhæver som værende positivt.

Konklusion

Det står klart, at Christine de Pizan fremlægger nogle tydelige synspunkter, når det kommer til de forskellige kønsopfattelser, herunder hvilke idealer kønnene bør stræbe efter, samt hvilket samspil og magtforhold, der bør være imellem kønnene. Christine er af den holdning, at strukturen mellem kønnene bør være patriarkalsk opbygget. Begge køn har hver deres specifikke roller, hvor de ikke nødvendigvis er ligestillet i forhold til magtfordelingen mellem dem. Begge køn er dog ligeværdige i Christines morallære. Det ene køn har ikke en mindre værdi end det andet, hvis begge køn lever op til de kønsideal, som Christine fremsætter. Ligeværdigheden hos kønnene er dermed ikke afhængig af de interne magtfordelings ligestilling. I stedet afhænger værdien af, i hvor høj grad de enkelte individer formår at leve op til kønsidealene. Kvinder bør ifølge Christine være ærbødige, dydige, syndfrie og ordentligt uddannet i forhold til den position i samfundet, kvinden har. Ligeledes bør hun have ærefrygt for sin mand og være ham nyttig, så begge parter kan ophøjes socialt. Manden bør ideelt være nobel af natur, han bør ære og respektere kvinden. Han skal finde sin inspiration hos det høviske ridderideal og agere ærefuldt i sin færden gennem livet. Manden skal være trofast i sin kærlighed til sin kvinde, han bør dermed ikke søge eskapader med andre kvinder. Han skal med andre ord respektere hende ved at holde sin lidenskab og begær i ave. Han skal have selvkontrol over sine følelser. Den kærlighed, som findes mellem kønnene, er derved bundet i nytte og fornuft. Fornuften bør generelt tage styringen. Christines kærligheds- og kønsideal har dermed deres rodfæste i den klassiske dyds- og nytteetik. Der er derfor ikke noget revolutionært i hendes tankegang vedrørende forholdet mellem kønnene. Der, hvor Christine skiller sig ud, er i hendes kritik af en helt bestemt gruppe af mænd.

Christine de Pizan kritiserer specifikt klerkene i sine litterære værker og breve. Hun beskylder dem for at bagtale kvinder, hvilket er i uoverensstemmelse med det mandlige kønsideal, eftersom mandens natur er at ære kvinden. Ifølge Christine er klerkene feje, da de ikke tør stå frem med deres reelle holdninger. Det er derfor hyklerisk, at de bagtaler kvinderne. De gejstlige mænd lever dermed ikke op til de idealer, som de selv fremsætter. Christine taler hermed ind i den diskurs, som klerkene selv fremsætter. Hun er derfor ikke en særlig kvindestemme eller person, der taler fra en marginaliseret position, når hun kommer med denne kritik. Christine er derudover provokerende i sin kritik af klerkene, eftersom hun igennem sin kritik demaskuliniserer de gejstlige mænd ved at sammenligne dem med faldne kvinder. Kvinder, hvis værd hun ikke selv sætter særlig højt og ikke anser for at have krav på et forsvar med den kvindefjendske kritik. Christine drager paralleller mellem disse kvinder

og faldne engle, også kendt som djævle. Ligeledes demonstrerer Christine de Pizan at grænsen mellem det kvindelige køn og de gejstliges mandlige køn, ligger tæt op ad hinanden. Dette gør Christine ved at pointere at hendes mandlige moddebattører akkurat har samme tendenser som de kvinder, de kritiserer, til at lade følelserne påvirke og styre dem. De deler dermed ikke kun tendenserne, men lever direkte ikke op til mandeidealet, eftersom de ikke har følelsesmæssig selvkontrol.

Christine de Pizan er selv bevidst om sin position som kvinde i debatten og de udfordringer, som hendes køn medbringer. Hun er bevidst om, at hun ikke automatisk har samme uddannelse, som hendes mandlige moddebattører, grundet den patriarkalske rollefordeling, men forsøger trods dette at føre debatten på lige fod med dem. Dette gør Christine ved at påpege, at hun selv kender til de mangler, som hun har intellektuelt grundet sit køns begrænsninger. Ligeledes beder hun moddebattørerne om at se bort fra disse og fokusere på de argumenter, hun fremstiller, som var de fremlagt af en mand. Christine formår endda at vende sin største svaghed til en styrke. Dette gør hun ved at argumentere for, at hendes køn giver hende en unik indsigt, der er med til at legitimerer hendes kritik af Jean de Meun og *Roseromanen*. Hendes unikke position som en lærd kvinde og den unikke indsigt, hun har, når det kommer til ærværdige kvinder, er ligeledes drivkraften bag hendes kritik, eftersom hun anser det for sin pligt at forsvare de ærbødige kvinder og bringe sandheden omkring dem frem i lyset.

Christine de Pizan er allerede fra starten velkendt blandt hendes mandlige moddebattører. Hun roses for sin begavelse og anses på sin vis for at være på samme niveau intellektuelt som de mænd, hun fører debatten med. Men Christines køn er hendes akilleshæl. Hendes kvindelighed giver hende svagheder og mangler, der ifølge moddebattørerne er skyld i, at hun ender i sine følelsers vold og dermed ikke kan se den ægte sandhed. Christine anses derfor ikke for at have en stemme med samme vægt, som havde hun været en mand. På mange punkter kritiseres Christine for at lade sit køn lede hende på afveje og afholde hende fra at være ærværdig. Christine er dog af den holdning, at det er hyklerisk af hendes mandlige moddebattører at fremhæve hendes køns svagheder, eftersom de selv tenderer til at have selvsamme svagheder. Hun understreger derfor, at kønnene i sig selv er ligeværdige, eftersom den samme tendens ikke kan anses som en svaghed hos det ene køn, men ikke det andet. Enten er det en svaghed hos begge køn eller ingen af dem. Christine argumenterer hermed for, at hendes køn ikke bør spille nogen særlig rolle, når det kommer til sandfærdigheden i hendes kritik.

Ud fra den brevudveksling, der findes mellem Christine de Pizans moddebattører, lader det til, at hun har ret i sin antagelse om, at gejstlige mænd tenderer til at bagvaske kvinder. Dette skyldes, at Christine sammenlignes direkte med en prostitueret i et af brevene mellem mændene. Men bagvaskelsen ligger ikke i, at de mandlige debattører ikke direkte tør fremlægge deres kritik for Christine og dermed ikke tør stå frem med deres holdninger. Bagvaskelsen findes ved, at mændene maler hende i et negativt lys, når de omtaler hende til hinanden. Christine kritiseres, både i breve til hende selv og i breve sendt imellem mændene, for at have bortkastet sin ærbødighed gennem sin kritik af Jean de Meun og *Roseromanen*, fordi kritikken anses som falsk. Christine taler derved falsk og har begået synd, hun bør søge soning for. Der, hvor bagvaskelsen for alvor ligger, er, når denne synd sammenlignes med synden ved prostitution og hor. Denne sammenligning er langt mere negativt ladet overfor Christine, eftersom synden forbundet med hor er voldsommere end synden ved falsk vidnesbyrd.

Christine de Pizan er på mange måder et godt eksempel på, hvordan kønsopfattelsen er flydende på dette tidspunkt. Hendes position i debatten vidner om, at hun på mange måder formår at overskride de grænser, som hendes køn stiller op. Hun får skabt en debat, hendes kritik bliver taget op til diskussion, og hun formår endda at blive støttet af en af samtidens mest anerkendte teologer. På mange punkter formår Christine dermed at adoptere en mandestemme i debatten til trods for, at Christine hårdnakket ligeledes pointerer vigtigheden, hendes køn har, i legitimeringen af hendes argumenter. Det er dog tydeligt, at Christine ikke formår fuldt ud at indtage samme position i debatten som var hun fuldt ud en mand. Konstant bliver hendes køn og kvindelige svagheder bebrejdet for hendes kritik af Jean de Meun og *Roseromanen*, som moddebattørerne anser for at være falsk. Det er hendes køn, der afholder hende fra at opnå fuldstændig ligestilling og ligeværd i debatten. Grundet det, at hun er kvinde, vil hun aldrig fuldstændig kunne bestride samme position som en mand, uanset hvor meget hendes intellekt minder om en mands, eftersom hendes kvindelighed anses for at medføre svagheder, som hun ikke formår at forbedre. Debatten om *Roseromanen* er ligeledes et godt eksempel på, hvordan de gejstlige mænds maskulinitet relativt nemt bliver truet, og hvordan de lærde mænd dermed aktivt tager afstand fra det kvindelige og kvindekønnet. Det at Christine formår at balancere på grænsen mellem kønnene, betyder at de gejstliges maskulinitet trues og på sin vis formindskes. Klerkenes maskulinitet er på mange måder bundet op omkring deres intellekt, da de ikke, på samme måde som ridderne fysisk, kan understrege deres mandighed. Når en kvinde begynder at kritisere dem, deres idoler og mest velansete værker, kritiserer hun det fundament deres mandlighed er bygget op omkring. Foruden dette påtager kvinden selv samme rolle som de gejstlige mænd bestrider, når

hun offentligt fremlægger sin kritik. Grænsen mellem kvindekønnet og de gejstliges mandkøn minimeres derved.

Litteraturliste

Kilder

Col, Gontier (1401). Brev nr. 13: Gontier Col to Christine de Pizan (September 13, 1401). I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 92-94.

Col, Gontier. (1401). Brev nr. 14: Gontier Col to Christine de Pizan (September 15, 1401). I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 95-96.

Montreuil, Jean de. (1402). Brev nr. 19: Jean de Montreuil to a Great Poet (Eustache Deschamps or Honoré Bovet?) (Either February/March or July/August 1402). I: Hult, David F. *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 103-105.

Pizan, Christine de. (1399). Brev nr. 1: From Christine de Pizan, The God of Love's Letter (L'epistre au dieu d'amours), D. 01. Maj 1399. I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 37-43.

Pizan, Christine de. (1399 el. 1402). Brev nr 2: From Christine de Pizan, Moral Teachings (Les Enseignemens Moraux, 1399 or 1402?). I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 43-44.

Pizan, Christine de. (1401). Brev nr. 5: Christine de Pizan to Jean de Montreuil (Juni-Juli, 1401). I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 50-63.

Pizan, Christine de. (1401). Brev nr. 15: Christine de Pizan to Gontier Col (Late September 1401). I: Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press. 96-98.

Baggrundsmateriale

Bandel, Betty. (1955). The English Chroniclers' Attitude Toward Women. *Journal of the History of Ideas*. Vol. 16, No. 1.

Bennett, Judith M. (2006). *History Matters, Patriarchy and the Challenge of Feminism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Bloch, R. Howard. (1987). Medieval Misogyny. *Representations, Special Issue: Misogyny, Misandry, and Misanthropy*. No 20.
- Bloch, R. Howard (1991). *Medieval Misogyny and the Invention of Western Romantic Love*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Brown-Grant, Rosalind. (1999). Introduction. I: Brown-Grant, Rosalind *The Book of the City of Ladies*. London: Penguin Books.
- Clark, Elizabeth A. (1988). Commentary. *Medieval Feminist Newsletter*. No. 6.
- Evans, Dr. Ruth, Et al. (2005). *Feminist Readings in Middle English Literature: The Wife of Bath and All Her Sect*. Oxfordshire: Routledge.
- Hanawalt, Barbara A. (1987). Golden Ages for the History of Medieval English Women. I: Stuard, Susan Mosher *Women in Medieval History and Historiography*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hansen, Elaine. (1988). Commentary. *Medieval Feminist Newsletter*. No. 6.
- Hill, Georgiana. (1896). *Women in English Life from Medieval to Modern Times*. London: Richard Bentley and Son, New Burlington Street.
- Hult, David F. (2010). *Debate of the Romance of the Rose*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Jørgensen, Peter Stray (2011). *Specielt om Specialer - En aktivitetsbog*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Karras, Ruth Mazo. (1999). Separating the Men from the Goats – Masculinity, Civilization and Identity Formation in the Medieval University. I: Murray, Jacqueline *Conflicted Identities and Multiple Masculinities – Men in the Medieval West*. New York og London: Garland Publishing, Inc.
- McGuire, Brian Patrick (2006). *A Companion to Jean Gerson*. Leiden, Boston: Brill.
- McNamara, Jo Ann. (1994). The Herrenfrage: The Restructuring of the Gender System, 1050–1150. I: Lees, Clare A. *Medieval Masculinities: Regarding Men in the Middle*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Münster-Swendsen, Mia. (2002). *Kønnet, videnskaben og det akademiske rum. I: Skov, Leonora Christina De røde sko - Feminisme nu*. København: Tiderne Skifter.

Neel, Carol. (1988). Commentary. *Medieval Feminist Newsletter*, No. 6.

Pizan, Christine de (1999). *The Book of the City of Ladies*. London: Penguin Books.

Reider, Paula M. (2012). The Uses and Misuses of Misogyny: A Critical Historiography of the Language of Medieval Women's Oppression. *Historical Reflections/Réflexions Historiques, Historians Reflecting on History and Historical Writing II*. Vol. 38, No 1.

Willard, Charity Cannon (1984). *Christine de Pizan - Her Life and Works*. New York: Persea Books.

Internetsider

HP1:

Rosenbeck, Bente. Et al. (2020). *Kvindehistorie*. Tilgængelig på: <https://denstoredanske.lex.dk/kvindehistorie>. Senest benyttet: 13-06-2020.

HP2:

Smith, Sophia. (2017). *Charity Cannon Willard Papers*. Tilgængelig på: https://asteria.fivecolleges.edu/findaids/sophiasmith/mnsss407_bioghist.html. Senest benyttet: 11-06-2020.

HP3:

Tarnowski, Andrea. (1997). *Christine de Pizano Le Livre des Faits et Bonnes Moeurs du roi Charles V le Sage*. Tilgængelig på: <https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1334&context=mff>. Senest benyttet: 11-06-2020.

HP4:

British Library. (xxxx). *Roman de la Rose*. Tilgængelig på: <https://www.bl.uk/collection-items/roman-de-la-rose>. Senest benyttet: 07-06-2020.

HP5:

Smithsonian Institution Libraries/Science Source. (xxxx). *Jean de Montreuil, French*

Statesman. Tilgængelig på:

<https://www.sciencesource.com/CS.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2OPESQALC19AH#/SearchResult&VBID=2OPESQALC19AH&POPUPPN=2&POPUPIID=2OPEBMEILHW2> Senest

benyttet: 07-06-2020.

HP6:

Ukendt forfatter. (2020). *Gontier Col*. Tilgængelig på: https://fr.wikipedia.org/wiki/Gontier_Col.

Senest benyttet: 08-06-2020.

HP7:

Ukendt forfatter. (2019). *Jean Gerson*. Tilgængelig på: https://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Gerson.

Senest benyttet: 08-06-2020.